

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Menokarttoitus 2019

Valtion menot, valtion osarahoittamat
etuus- ja palvelujärjestelmät sekä verotuet

Valtiovarainministeriön julkaisu – 2019:34

Talouspolitiikka

Sisällysluettelo

Johdanto	3
1 Varhaiskasvatus, koulutus ja tutkimus	6
2 Liikunta, kulttuuri, nuorisotyö	12
3 Kuntien ja yleishyödyllisen toiminnan tukeminen	14
4 Terveydenhuolto	16
5 Sosiaalipalvelut ja -etuudet	20
6 Elinkeinoelämä ja liikenne	29
7 Ympäristön- ja luonnonsuojelu	38
8 Asuntorakentamisen ja asumisen tuet	40
9 Yleinen järjestys ja turvallisuus	42
10 Sotilaallinen maanpuolustus ja kriisinhallinta	46
11 Ulkoasiainhallinto ja yleinen julkishallinto	48
12 Verotuet	51
Lukuohjeet ja tulostusversio	60
Lisätietoja ja palaute	61

Johdanto

Suomen taloudessa kolme vuotta jatkunut hyvä suhdanne on kohentanut julkisen talouden tilaa. Tämä ei kuitenkaan ole ollut riittävää ja julkisessa taloudessa vallitsee edelleen kestävyysvaje. Työikäinen väestö supistuu, eläkemenot kasvavat ja julkisten palveluiden tarve kasvaa väestön ikääntyessä. Eläkemenojen osalta kasvupaine on osittain jo toteutunut. Tämän seurauksena julkinen talous ei ole yltänyt ylijäämään, vaikka julkista taloutta on jo pidempään vahvistettu myös sopeutustoimin. Ikäsidonnaisten menojen kasvu jatkuu nopeana myös ensi vuosikymmenellä, kun eläkemenot jatkavat kasvuaan, minkä lisäksi terveydenhoidon ja hoivan tarve kasvaa suurten ikäluokkien ikääntyessä. Siksi julkinen talous alkaa jälleen heikentyä.

Suomen vero- ja menoasteet ovat eurooppalaisessa vertailussa suhteellisen korkeita. Talouden arvonlisäyksen ja tulojen kasvu asettavat siksi käytännössä ylärajan menojen kasvulle. Näin ollen, kun julkisen talouden resurssit tulevat yhä niukemmiksi, nousee rahan käytön priorisointi keskeiseen asemaan päätöksenteossa.

Päätöksentekijän on tärkeää olla tietoinen siitä, mitä nykyisillä määrärahoilla, ja ylei-

semmin verovaroilla, rahoitetaan ja tuotetaan. Myös kansalaisilla on oikeus tietää, mihin ja miten tehokkaasti vero-euroja käytetään. Niukkenevien resurssien oloissa useissa maissa on kiinnitetty yhä enemmän huomiota menojen tehokkuuteen, ts. menoja koskevien päätösten ja politiikkaprioriteettien sekä menojen ja siitä saatavien tulosten välisiin yhteyksiin. Keskeisiä kysymyksiä ovat muun muassa, mitä julkisella rahoituksella tavoitellaan, miten rahoitus määräytyy sekä saavutetaanko tavoiteltu vaikutus.

Julkisen talouden meno- ja rakennekartoitus julkaistiin ensimmäisen kerran keväällä 2015, minkä jälkeen se päivitettiin keväällä 2016. Talvella 2019 on pidetty aiheellisena päivittää kartoitus vastaamaan nykytilannetta ja pääministeri Sipilän hallituksen kaudella tehtyjä muutoksia, jotta se voi palvella päätöksentekoa vaalikauden vaihtuessa.

Menokartoitus sisältää poliittisen päätöksenteon tueksi aineistoa siitä, millaisia etuuk- sia, palveluja ja toimintoja Suomessa rahoitetaan julkisin varoin, miten menokohteiden rahoitus määräytyy ja mikä on toiminnan vaikuttavuus tutkimusten ja selvitysten näkökulmasta (kyseessä on siis niin sanottu spending review). Sekä alkuperäinen, että nyt päivitetty menokartoitus on laadittu ministeriöiden yhteistyönä. Selvitykseen sisältyy neutraalit yleiskuvaukset keskeisimmistä julkisista menoista, joiden rahoittamiseen valtio osallistuu. Menokartoituksessa ei ole kuvattu kaikkia julkisen talouden tai valtion budjetin menoja, vaan mukaan on valittu suurimmat, keskeisimmät ja kiinnostavimmat kokonaisuudet. Menokartoituksen ulkopuolelle on rajattu työeläkkeet ja työeläkejärjestelmät se-

muihin järjestelmäkuvauksiin. Julkaisurakenteen tavoitteena on, että eri teemoihin tutustumalla lukijalle välittyisi yleiskuva verovarojen käytöstä, ja että lukijalle tarjoutuu mahdollisuus löytää hyvinkin yksityiskohtaista tie-

toa häntä kiinnostavasta menokohteesta. Julkaisun päätekstin ilman yksittäisiä järjestelmäkuvauksia voi halutessaan tulostaa julkaisun lopusta kohdasta lukuohjeet ja tulostusversio.

1 Varhaiskasvatus, koulutus ja tutkimus

Kuva: Adam Haglund/Corbis

Pienten lasten hoidon tukeminen ja varhaiskasvatus

Lapsiperheiden käytettävissä on erilaisia vaihtoehtoja pienten lasten hoidon järjestämiseksi. Alle 3-vuotiaan lapsen hoidossa vaihtoehtot ovat kotihoidon tuki, kunnallinen päivähoito tai yksityisen hoidon tuki. Alle 3-vuotiaan lapsen perhe voi hyödyntää päivähoitopalvelua ja vanhempi lyhentää työaikaan joustavalla hoitorahalla.

Pienten lasten hoitojärjestelmä ja etuudet

Lapsiperheillä on vanhempainvapaakauden jälkeen erilaisia vaihtoehtoja pienten lasten hoidon järjestämiseksi. Alle 3-vuotiaan lapsen vanhemmista jompikumpi voi hoitaa lasta kotona ja saada *kotihoidon tukea*. Perhe voi valita myös yksityisen hoitajan tai päiväkodin ja saada *yksityisen hoidon tukea*. Molem-

missä tuki koostuu hoitorahasta ja tulosidonnaisesta hoitolisästä sekä mahdollisesta kunnallisestä. Alle 3-vuotiaan lapsen vanhemmalla/hoitajalla on oikeus *joustavaan hoitorahaan*, mikäli hän lyhentää työaikaansa. Joustavan hoitorahan suuruus on porrastettu kahdeksaan ryhmään vanhemman työajan mukaan. *Osittaista hoitorahaa* voi saada peruskoulun 1.–2. luokalla olevan lapsen huoltaja, jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia. Valtio rahoittaa EY-asetuksen 883/2004 mukaisissa tilanteissa ulkomaille maksettavat lasten kotihoito-tuet.

Pienten lasten hoitojärjestelmä ja etuudet¹

Varhaiskasvatus (lasten päivähoito)

Varhaiskasvatus on kunnille kuuluva lakisääteinen tehtävä, josta säädetään varhaiskasvatuslaissa (540/2018). Kaikilla alle peruskouluikäisillä lapsilla on oikeus kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen. Kunta voi järjestää varhaiskasvatukseen kuuluvat tehtävät itse, sopimuksin yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa, olemalla jäsenenä toimintaa hoitavassa kuntayhtymässä, hankkimalla palveluja muulta palvelujen tuottajalta tai antamalla palvelunkäyttäjälle palvelusetelin. Mikäli lapsen vanhemmat tai muut huoltajat eivät valitse kunnan järjestämää varhaiskasvatusta, heillä on oikeus lasten kotihoitoon tai yksityisen hoidon tukeen lasten hoidon järjestämiseksi.

Varhaiskasvatus (lasten päivähoito)²

¹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/03/pienten-lasten-hoitojarjestelma-ja-etuudet-1.1.pdf>

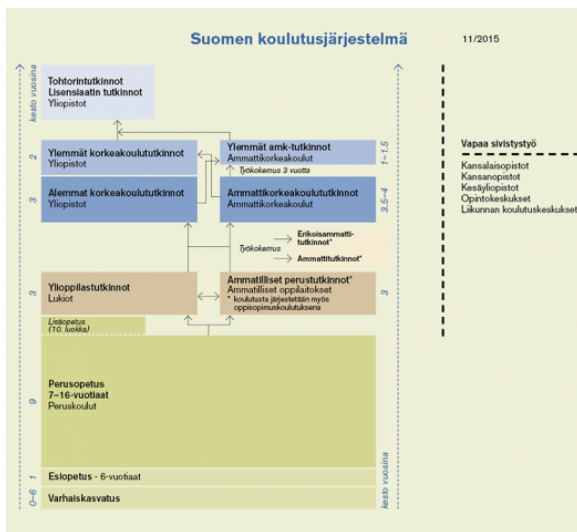
²<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/03/varhaiskasvatus-lasten-paivahoito-1.2.pdf>

Koulutusjärjestelmä

Suomen koulutusjärjestelmä luokitellaan koulutusasteisiin, jossa eteneminen edellyttää yleensä alemman asteen opintojen suorittamista ennen seuraavalle asteelle siirtymistä.

Suomen koulutusjärjestelmä muodostuu

- yhdeksän vuotta kestävästä perusopetuksesta, johon sisältyy oppivelvollisuus sekä tätä edeltävästä vuoden mittaisesta esiopetuksesta
- perusopetuksen jälkeisestä toisen asteen koulutuksesta lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa
- korkea-asteen koulutuksesta, jota annetaan ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa.
- aikuiskoulutuksesta, jota on tarjolla kaikilla koulutusasteilla.

Kuva: Koulutusjärjestelmä

Esi- ja perusopetus

Esi- ja perusopetus ovat kunnille kuuluvia la-
kisääteisiä tehtäviä, joista säädetään peruso-
petuslaissa (628/1998). Kunta on velvollinen
järjestämään sen alueella asuville oppivelvol-
lisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvol-
lisuuden alkamista edeltävänä vuonna esio-
petusta. Kunta voi järjestää palvelut itse tai
yhdessä muiden kuntien kanssa (myös kun-
tayhtymä) tai hankkia ne muulta perusope-
tuksen järjestäjältä, jolla on perusopetuslain
7 §:n mukainen opetuksen järjestämislupa.
Esiopetuspalveluiden tuottaja voi olla myös
muu julkinen tai yksityinen palvelujen tuotta-
ja kuin perusopetuksen järjestäjä. Valtio osal-
listuu esi- ja perusopetuksen rahoittamiseen
osana kunnan asukkaiden ikäryhmien perus-
teella määräytyvää peruspalvelujen valtione-
suutta. Lisäksi eräitä opetuksen järjestämisen
kustannuksia korottavia erityistehtäviä, kut-
ten lisäopetusta, maahanmuuttajien valmis-
tavaa opetusta ja vammaisoppilaiden opetus-
ta rahoitetaan opetus- ja kulttuuritoimen ra-
hoituslain (1705/2009) nojalla muun muassa
oppilasmäärän ja opetustuntien perusteella.

Kunnat voivat järjestää ja hankkia peruso-
petuslaissa tarkoitettua aamu- ja iltaopetu-
s- ja iltaopetusta ensimmäisen ja toisen vuosiluokan
oppilaille ja erityistä tukea tarvitseville op-
pilaille. Valtio rahoittaa aamu- ja iltaopetu-
s- ja iltaopetusta ohjaustuntiperusteisesti valtione-
suuksin. Kunnat voivat järjestää myös kerho-
toimintaa ja hakea siihen valtionavustuksia.
Taiteen perusopetus on tavoitteellista tasolta
toiselle etenevää ensisijaisesti lapsille ja nu-
orille järjestettävää eri taiteenalojen opetus-
ta, jota annetaan muun muassa musiikkiop-
pilaitoksissa, kuvataidekouluissa, tanssioppi-
laitoksissa, käsityökouluissa ja muissa oppilai-
toksissa. Se rahoitetaan osana kunnan perus-
palvelujen valtioneosuutta sekä opetustunti-
kohtaisella valtioneosuudella ja sitä voivat jär-

jestää kunnat sekä järjestämisluvan saaneet kuntayhtymät ja yksityiset järjestäjät.

Esi- ja perusopetus³

Lukiokoulutus

Lukiokoulutus antaa opiskelijalle valmiudet opiskella yliopistossa, ammattikorkeakoulussa ja ammatillisessa koulutuksessa. Lukion oppimäärä on laajuudeltaan kolmevuotinen. Lisäksi järjestetään vuoden mittaista lukiokoulutukseen valmistavaa koulutusta vieras-kielisille. Lukiokoulutuksen järjestäminen perustuu järjestämislupaun, jossa ei säädellä opiskelijoiden määrää. Laskennallinen rahoitus (sisältää kuntien ja valtion rahoitusosuu- den) maksetaan koulutuksen järjestäjälle, joka voi olla kunta, kuntayhtymä, valtio tai muu yksityinen koulutuksen järjestäjä.

Lukiokoulutus⁴

Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on tuottaa työmarkkinoille osaavaa työvoimaa ja edistää työllisyyttä sekä tukea työ- ja elinkeinoelämän uudistamista ja luoda edellytyksiä uuden yritystoiminnan syntymiselle. Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on niin ikään kohottaa ja ylläpitää väestön ammatillista osaamista sekä antaa valmiuksia työ- ja toimintakyvyn jatkuvaan ylläpitoon ja tukea elinikäistä oppimista.

Vuoden 2018 alusta voimaan tulleella lainsäädännöllä ammatillinen koulutus uudistettiin kokonaisvaltaisesti.

Ammatillinen koulutus⁵

Korkeakoulutus

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toimii 13 yliopistoa itsenäisinä julkisoikeudellisina laitoksina tai säätiöinä ja 23 osakeyhtiömuotoista ammattikorkeakoulua. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välisiä konsernirakenteita on syntynyt usealla paikkakunnalla.

Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä sivistystä ja antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta. Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin sekä harjoittaa soveltavaa tutkimustoimintaa, kehittämistä ja innovaatiotoimintaa sekä taiteellista toimintaa. Suomessa koulutusjärjestelmään kuuluvista yliopistoista säädetään yliopistolaisissa (558/2009). Ammattikorkeakoululain (932/2014) mukainen toiminta edellyttää puolestaan valtioneuvoston myöntämää toimilupaa. Kaikki korkeakoulut hoitavat julkista tehtävää ja niiden toiminta rahoitetaan pääasiallisesti julkisin varoin. Pääosa julkisesta rahoituksesta sekä yliopistoille että ammattikorkeakouluille kanavoituu opetus- ja kulttuuriministeriö kautta laskennallisten rahoitusmallien mukaisesti. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoituksesta päätetään vuosittain valtion talousarviossa, jossa edellisen vuoden talousarvioon otettua määrärahaa korotetaan kertaluonteisia eriä lukuun ottamatta indeksillä. Yliopisto- ja ammattikorkeakoululakia on väliaikaisesti muutettu siten, että kustannustason tarkistusta ei tehdä vuosina 2016–2019 menosäästöjen johdosta. Korkeakoulusektoreiden rahoitusjärjestelmien

³<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/03/esi-ja-perusopetus-1.3.pdf>

⁴<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/03/lukiokoulutus-1.4.pdf>

⁵<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/03/amatillinen-koulutus-1.5.pdf>

perusrakenne on hyvin samankaltainen, mutta laskentakriteerien painotukset ja osin myös sisällöt vaihtelevat niiden välillä tehtävien erilaisuudesta johtuen.

Korkeakoulutus⁶

Vapaa sivistystyö

Vapaan sivistystyön koulutus (kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, opintokeskukset) tukee elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta. Valtio osallistuu vapaan sivistystyön rahoitukseen 57 %:n valtionosuudella (opintokeskusten osalta 65 %), kuntien omarahoitusosuutta ei ole. Koulutukseen osallistuvilta voidaan periä kohtuullisia maksuja.

Vapaa sivistystyö⁷

Opintotuki

Opiskeluaikaista toimeentuloa tuetaan muun muassa opintorahalla, opintolainan valtiontakauksella, osalle opiskelijoista myönnettävällä asumislisällä ja koulumatkatuella. Aikuiskoulutustukea voi saada tietyin edellytyksin omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen osallistuva aikuisopiskelija.

Opintotuki

Opintotukijärjestelmän tarkoituksena on opiskeluaikeisen toimeentulon turvaaminen. Tavoitteena on riittävä ja kannustava opintotuki, jolla edistetään suunnitelmallista ja päätoimista opiskelua ja opintoaikojen lyhe-

nemistä. Opintotukilain mukainen opintotuki koostuu opintorahasta, opintotuen asumislisästä, opintolainahyvityksestä ja opintolainan valtiontakauksesta. Opintorahaa ja asumislisää maksetaan vain opiskelukuukausilta. Opintorahan määrään vaikuttavat muun muassa ikä, koulutusaste, tulot ja asumismuoto. Opintolainahyvityksen voi saada määräajassa korkeakoulututkinnon suorittanut opintovellallinen. Verotuksessa myönnetään tietyin edellytyksin opintolainavähennys. Toisen asteen opiskelijat voivat saada koulumatkatukea. Opiskelijaravintoloille maksetaan harkinnanvaraista korkeakouluopiskelijoiden ateriatukea. Asumiskustannustensa osalta opiskelijat kuuluvat nykyisin pääsääntöisesti yleisen asumistuen piiriin.

Opintotuki⁸

Aikuiskoulutustuki

Yrittäjien aikuiskoulutustukea voidaan myöntää omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen osallistuvalla yrittäjällä. Edellytyksenä on, että tuensaaja on ollut työelämässä yhteensä vähintään 8 vuotta ja toiminut päätoimisena yrittäjänä vähintään vuoden ennen tuettavan opiskelun alkua. Opiskelun tulee olla päätoimista ja yhdessä jaksossa vähintään 2 kuukautta tai useammassa jaksossa yhteensä vähintään 43 päivää. Erityisehtona on, että yrittäjä vähentää tai keskeyttää yritystoimintansa koulutusaikana siten, että tukikauden aikaiset yritystoiminnan ansiotulot alenevat koulutuksen vuoksi vähintään kolmanneksella viimeksi vahvistettuun verotukseen verrattuna. Muita kuin yritystoiminnan ansiotuloja voi olla enintään $\frac{3}{4}$ yrittäjän aikuiskoulutustuen määrästä. Yrittäjä ei voi saada so-

⁶<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/03/korkeakoulutus-1.6.pdf>

⁷<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/03/vapaa-sivistystyo-1.7.pdf>

⁸<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/03/opintotuki-1.8.pdf>

viteltua aikuiskoulutustukea. Valtio rahoittaa kokonaisuudessaan yrittäjien aikuiskoulutustuen momentilta 33.20.55. Ammattitutkintostipendi edellyttää ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon suorittamista ja vähintään 5 vuoden työhistoriaa. Valtio maksaa Työllisyysrahastolle valtion palveluksessa olevalle henkilöstölle myönnettyt ammattitutkintostipendit. Palkansaajan aikuiskoulutustuki rahoitetaan työnantajilta ja palkansaajilta kerätyillä työtömyysvakuutusmaksuilla.

Aikuiskoulutustuki⁹

Julkinen tutkimusrahoitus

T&k-rahoituksella vahvistetaan Suomen talouden kansainvälistä kilpailukykyä, uudistetaan osaamista ja tätä kautta ylläpidetään työllisyyttä. Julkinen t&k-rahoitus täydentää yksityistä rahoitusta ja osaltaan lisää yritysten panostusta tutkimukseen. Valtio rahoittaa tutkimusta monin eri tavoin; muun muassa osana korkeakoulujen perusrahoitusta (käsitelty osana korkeakoulujen rahoitusta), valtion omien tutkimuslaitosten ja Suomen Akatemian sekä Business Finlandin (käsitelty tarkemmin kokonaisuudessa yritysten tukeminen ja EU-rakennerahastot) myöntämän kilpailun rahoituksen kautta ja rahoittamalla terveydenhoitoalan tutkimusta ja kehittämistä sekä erikoislääkärien koulutuksen kustannuksiin myönnettävällä erikoisvaltionosuudella (EVO).

Valtion sektoritutkimus

Sektoritutkimuksella tarkoitetaan yhteiskuntapolitiikkaa ja yhteiskunnallisia palveluja tukevaa tutkimustoimintaa, jolla luodaan tie-

toa ja edellytyksiä yhteiskunnan kehittämiseksi. Sektoritutkimuksen tärkeimpiä toimijoita ja tiedon tuottajia ovat valtion tutkimuslaitokset.

Vuonna 2013 tehtiin tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistusta (TULA-uudistus) koskeva valtioneuvoston periaatepäätös. Uudistuksen rakenteelliset toimenpiteet koskivat tutkimuslaitosten yhdistämistä ja yhtiöittämistä, tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen välisen yhteistyön syventämistä sekä tutkimuslaitosten yhteenliittymien toiminnan kehittämistä. Tutkimusrahoitusta koskevat uudistukset koskivat uusia päätöksentekoa tukevia tutkimuksen rahoitusmuotoja (strategisen tutkimuksen rahoitus ja valtioneuvoston tutkimus, arviointi- ja selvitystoiminta) sekä tutkimusrahoituksen kokoamista ministeriöissä. Uudistus toteutettiin vuosina 2014–2017. TULA-uudistuksen arviointi valmistui vuoden 2018 lopussa (*Valtion tutkimuslaitosten ja -rahoituksen kokonaisuudistuksen (TULA-uudistuksen) arviointi*, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 74/2018). Arviointiraportissa todetaan, että tutkimuskentässä ei ole tarvetta uusille mittaville rakenteellisille muutoksille. Raportissa annetaan suosituksia nykyisen järjestelmän edelleen kehittämiseksi.

Valtion tutkimuslaitosten toteuttaman tutkimustoiminnan lisäksi valtio rahoittaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa Suomen Akatemian ja Business Finlandin myöntämin avustuksin. Myös ministeriöillä on käytettävissä eri tarkoituksiin kohdennettuja kehittämisrahoja, joilla hankitaan myös tutkimusta. Tällaisista esimerkkejä ovat muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan koulutuksen kehittämiseen varatut rahat (29.10.20, 29.20.21,

⁹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/03/aikuiskoulutustuki-1.9.pdf>

29.30.21 ja 29.40.20).

Valtion sektoritutkimus¹⁰

Tutkimusrahoitus OKM:n hallinnonalalla

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan tutkimusrahoitus, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen valtionrahoitukseen sisältyvän tutkimusrahoituksen lisäksi, muodostuu Suomen Akatemian myöntämästä tutkimusrahoituksesta, tutkimusinfrastruktuurien rahoituksesta ja strategisen tutkimuksen rahoituksesta, avustuksina jaettavista tieteen rahapelitoiminnan voittovaroista sekä rahoitusosuuksista kansainvälisille tutkimusinfrastruktuuriorganisaatioille, joille kullekin on oma määrärahasa. Suomen Akatemian kautta rahoitetaan korkeatasoista kilpailuun perustuvaa tutkimusta, jota toteutetaan pääasiassa yliopistoissa. Rahapelitoiminnan voittovaroja rahoitetaan muun muassa tiedeinstituuttien, tutkimuslaitosten, tieteellisten seurojen ja yhdistysten toimintaa sekä osin Kotimaisten kielten keskusta ja yksityisten arkistojen toimintaa.

Tutkimusrahoitus OKM:n hallinnonalalla¹¹

Terveydenhuoltoalan tutkimus ja kehittäminen

Terveydenhuoltoalan tutkimuksella ja kehittämisellä tarkoitetaan yliopistotasosta ter-

veyden tutkimusta, jota yliopistolliset sairaalat, kunnalliset terveydenhuollon yksiköt sekä eräät yksityiset yksiköt tekevät. Valtio osoittaa tutkimukseen valtion rahoitusta erityisvastuualueiden tutkimustoimikunnille eteenpäin kohdennettavaksi. Lisäksi terveydenhuoltoalan tutkimuksella ja kehittämisellä tarkoitetaan Kansaneläkelaitoksen rahoittamia kuntoutusta, sairauksien ehkäisyä ja sairausvakuutusta koskevia tutkimus- ja kehittämishankkeita.

Terveydenhuoltoalan tutkimus ja kehittäminen¹²

Erityisvaltionosuudella korvattava lääkärikoulutus

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön erikoistumiskoulutuksen erityisvaltionosuus tarkoittaa valtion palvelujärjestelmälle maksamaa koulutuskorvausta lääkärin ja hammaslääkärin perus- ja erikoistumiskoulutuksen järjestämisestä koituvista sekä sosiaalihuollon ammattihenkilöiden yliopistollisesta erikoistumiskoulutuksesta ja sairaanhoitajien rajatun lääkkeenmääräämisen erikoispätevyyteen johtavasta koulutuksesta aiheutuvista kustannuksista.

Erityisvaltionosuudella korvattava lääkärikoulutus¹³

¹⁰<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/03/valtion-sektoritutkimus-1.10.pdf>

¹¹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/03/tutkimusrahoitus-OKMn-hallinnonalalla-1.11.pdf>

¹²<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/03/terveydenhuoltoalan-tutkimus-ja-kehittäminen-1.12.pdf>

¹³<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/03/erityisvaltionosuudella-korvattava-laakarikoulutus-1.13.pdf>

2 Liikunta, kulttuuri, nuorisotyö

Liikunta, kulttuuri ja nuorisotyö ovat laaja kokonaisuus, jossa toimijoina ovat valtion lisäksi kunnat, järjestöt ja monet muut tahot. Keskeisiä kulttuuritoimijoita kansallisella tasolla ovat Museovirasto ja Kansalliskallio. Valtio myös ylläpitää erityiskirjastoja. Valtio osallistuu toiminnan rahoittamiseen osoittamalla valtionosuutta ja -avustuksia muun muassa kunnille ja järjestöille. Rahoituksen lähteenä ovat sekä yleiskatteiset budjettivarat että rahapelitoiminnan tuottovarot.

Liikunta

Liikunnan tukemisen tavoitteena on muun muassa edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa, edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla. Liikuntamäärärahat osoitetaan valtion talousarvioon pääosin rahapelitoiminnan tuottovaroista. Valtio osoittaa rahoitusta sekä valtionosuutena että harkinnanvaraisina valtionavustuksina muun muassa liikuntajärjestöjen yleisavus-

tuksiin, liikuntapaikkojen perustamishankkeisiin ja kuntien liikuntatoimeen.

Liikunta¹⁴

Museot ja kulttuuriperintö

Tavoitteena on museotoimen edistäminen sekä kulttuuriperinnön säilyminen ja saataville saattaminen. Järjestelmällä ylläpidetään ja kehitetään laajaa museo- ja kulttuuriperintöalaa. Keskeisiä toimijoita kansallisella tasolla ovat muun muassa Museovirasto ja Kansalliskallio. Kokonaisuuteen kuuluvat myös valtionosuudet ja -avustukset museoille sekä järjestöille ja kansalaisyhteiskunnan toimijoille tarkoitetut avustukset. Rahoitusta myönnetään sekä rahapelitoiminnan tuottovaroista, että yleisistä budjettivaroista.

Museot ja kulttuuriperintö¹⁵

Kirjastot

Kunnan tehtävänä on järjestää yleisten kirjastojen palvelut. Valtio osallistuu niiden rahoitukseen kuntien peruspalvelujen valtionosuudella. Valtio ylläpitää erityiskirjastoja, joita ovat Näkövammaisten kirjasto Celia, viittomakielinen kirjasto ja varastokirjasto, joka palvelee muita kirjastoja.

Kirjasto¹⁶

¹⁴<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/liikunta-2.1.pdf>

¹⁵<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/museot-ja-kulttuuriperinto-2.2.pdf>

¹⁶<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/kirjastot-2.3.pdf>

Nuorisotyö

Nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorten kasvun, it- senäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa ja nuorisopolitiikalla nuorten kasvu- ja elinolojen sekä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen parantamista. Nuorisotyötä tehdään kunnissa, seurakunnissa ja kansalaisjärjestöissä. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa valtionhallinnon osalta nuorisotyön ja

-politiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä yleisten edellytysten luomisesta yhteiskunnassa. Valtion talousarviosta tuetaan nuorisotyötä osoittamalla kunnille valtionosuutta sekä myöntämällä eri toimijoille valtionavustuksia. Nuorisotyön määrärahat osoitetaan valtion talousarvioon pääosin Veikkaus Oy:n rahapelitoimintojen tuottovaroista.

Nuorisotyö¹⁷

¹⁷<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/nuorisotyö-2.4.pdf>

3 Kuntien ja yleishyödyllisen toiminnan tukeminen

menetyksiä.

Valtionosuus kuntien peruspalveluihin

Kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän kautta valtio korvaa kunnille sosiaali- ja terveydenhuollosta, varhaiskasvatuksesta sekä esi- ja perusopetuksen antamisesta (eräin poikkeuksin) aiheutuvia kustannuksia. Valtionosuusjärjestelmän soveltamisalasta, määräytymisperusteista ja hallinnosta säädetään kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa (1704/2009). Valtionosuusjärjestelmä on luonteeltaan laskennallinen ja yleiskatteinen. Kuntakohtainen valtionosuus ei määräydy yksittäisen kunnan todellisten kustannusten perusteella vaan lähinnä palvelujen keskimääräisiä tuotantokustannuksia ja kunnittaisia tarve- ja olosuhdetekijöitä kuvaavien määräytymisperusteiden mukaisesti. Yleisenä lähtökohtana valtionosuusrahoituksen mitoituksessa on perustuslaista johdettava niin sanottu rahoitusperiaate, jonka mukaan valtion tulee riittävästi osallistua kuntien lakisääteisten tehtävien kustannusten rahoitukseen. Valtionosuusjärjestelmään sisältyvä kuntien välinen tulopohjan tasaus pohjautuu kuntien verotuloihin (verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus).

Valtionosuus kuntien peruspalveluihin¹⁸

Valtion rahoitus kunnille

Valtion rahoitus kunnille koostuu pääosin laskennallisista valtionosuuksista sekä erillisistä käyttötarkoitukseltaan määräytyistä valtionavustuksista. Valtion rahoituksen ja sen mitoituksen taustalla on periaatetasolla erityisesti perustuslaista johdettu niin sanottu rahoitusperiaate, jonka mukaan valtion tulee säätää kunnille lakisääteisiä tehtäviä samalla varmistaa tehtävien hoitamisen edellyttämät voimavarat. Rakenteellisesti valtionosuusjärjestelmässä on kaksi erillistä osaa, kustannus- ja tarve-erojen tasaus sekä kuntien tulopohjan tasaus.

Valtio tukee taloudellisesti kuntien yhdistymistä korvaamalla kunnille niitä välttämättömiä kustannuksia, joita aiheutuu muun muassa kuntien yhdistymisestä sekä tähän liittyvästä palvelujärjestelmän kehittämisestä. Lisäksi valtionavustuksella kompensoidaan yhdistyvien kuntien mahdollisia valtionosuus-

¹⁸<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/valtionosuus-kuntien-peruspalveluihin-3.1.pdf>

Kuntien yhdistymisen taloudellinen tuki

Yhdistymisavustusten ja valtionosuusmenestysten kompensatioiden maksamista jatketaan kuntauudistukseen liittyvissä vuosien 2016–2017 alusta voimaan tulleissa kuntien yhdistymisissä. Yhdistymisavustuksia ja valtionosuusmenestysten kompensatioita maksetaan kuntarakennelain perusteella viimeisen kerran vuonna 2019.

Vuoden 2020 alusta lukien momentilta maksetaan enintään 10 miljoonaa euroa harkinnanvaraista yhdistymisavustusta kriisikunnille ja kriisikuntakriteerejä lähestyville kunnille. Harkinnanvaraisen yhdistymisavustuksen määräraha on siirtoa kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentilta.

Kuntien yhdistymisen taloudellinen tuki¹⁹

Rahapelitoiminta ja budjetista maksettavat tuet järjestöille

Manner-Suomen rahapelipolitiikka on vaikiintuneesti perustunut yksinoikeusjärjestel-

mään. Rahapelien toimeenpanijana Manner-Suomessa on Veikkaus Oy, joka on valtion 100 % omistama yhtiö. Rahapeleistä kertyvät tuotot käytetään arpajaislain mukaan yleishyödyllisen toiminnan tukemiseen. Tuotto kohdennetaan urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen ja nuorisotyön edistämiseen, terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen sekä hevoskasvatuksen ja hevosurheilun edistämiseen.

Taulukkoon tuet järjestöille ja yleishyödyllisille järjestöille on koottu valtion budjetista maksettavat tuet järjestöille. Järjestöjen jäsenmaksut, EU-jäsenmaksu sekä rahapeli-toiminnan tuotoista myönnettävät avustukset on kuitenkin käsitelty erikseen.

Rahapelitoiminta

Rahapelitoiminta²⁰

Tuet järjestöille ja yleishyödyllisille yhteisöille

Tuet järjestöille ja yleishyödyllisille yhteisöille²¹

¹⁹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/kuntien-yhdistymisen-taloudellinen-tuki-3.2.pdf>

²⁰<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/rahapelitoiminta-3.3.pdf>

²¹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/tuet-jarjestoille-ja-yleishyodyllisille-yhteisoille-3.4.pdf>

4 Terveydenhuolto

Terveyspalvelut

Terveyspalvelut voidaan jakaa perusterveydenhuoltoon ja erikoissairaanhoidon. Lakisääteisten terveyspalvelujen järjestäminen on pitkälti kuntien vastuulla. Valtio osallistuu palvelujen rahoittamiseen peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän kautta. Perusterveydenhuollolla tarkoitetaan väestön terveydentilan seuranta, terveyden edistämistä ja erilaisia palveluita, joita yleensä tuotetaan kunnan terveyskeskuksessa. Erikoissairaanhoidon tarkoittaa erikoisalojen mukaisia tutkimuksia ja hoitoja. Sairaanhoidopiirit järjestävät erikoissairaanhoidon. Jotkut erikoissairaanhoidon palvelut järjestetään yliopistosairaaloiden erityisvastuualueiden eli niin sanotun miljoonapiirin pohjalta.

Yksityiset terveyspalvelut täydentävät kunnallisia palveluita. Jos kunta ostaa yksityisiä sosiaali- ja terveyspalveluja osoittamalleen asiakkaalle niin asiakas maksaa palvelusta asiakasmaksulain mukaisesti. Kunnan ostamien yksityisten palveluiden maksami-

seen voi käyttää myös palveluseteliä. Asiakaiden itse hankkimien terveyspalvelujen kustannuksia korvataan osittain sairausvakuutuksen kautta.

Työssä käyvien ihmisten ehkäisevästä terveydenhuollosta ja mahdollisuuksien mukaan sairaanhoidosta vastaavat työnantajat. Työnantajan on järjestettävä työntekijöilleen ehkäisevä työterveyshuolto. Työnantaja voi järjestää työterveyshuollon palvelut itse tai ostaa ne terveyskeskuksesta, yksityiseltä lääke-riasemalta tai muulta palveluntuottajalta.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Kunnilla on vastuu kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä alueellaan. Tavoitteena on terveyden, työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen sekä terveyden taustatekijöihin vaikuttaminen, sairauksien, tapaturmien ja terveysongelmien ehkäiseminen ja mielenterveyden vahvistaminen sekä väestöryhmien välisten terveyserojen kaventaminen. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on jatkuvaa, suunnitelmallista ja poikikhallinnollista toimintaa, joka kohdistuu yksilöön, väestöön, yhteisöihin ja elinympäristöön. Toiminnan tehostamisen perusajatuk-
sena on, että kuntia ja väestöä kannustetaan osana kansallista ohjausta tekemään hyvinvointia ja terveyttä edistäviä päätöksiä ja valintoja.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen²²

²²<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen-4.1-1.pdf>

Ehkäisevät palvelut

Ehkäisevät palvelut liittyvät erityisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tarkoituksena on havaita ja ehkäistä sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja estää vakavampien ja vaikeammin korjattavien ongelmien syntymistä. Ehkäisevien palvelujen merkitys korostuu muun muassa lastensuojelussa, mielenterveystyössä, päihdetyössä ja ikäihmisten hoidossa mutta myös yleisemmin terveydenhuollossa.

Ehkäisevät palvelut²³

Perusterveydenhuolto

Perusterveydenhuollolla tarkoitetaan kunnan järjestämää väestön terveydentilan seuranta, terveyden edistämistä ja erilaisia palveluita. Perusterveydenhuollon palvelut tuotetaan pääosin terveyskeskuksissa, joita on 148. Terveyskeskusten tehtävänä on terveysneuvonta, yleiset terveystarkastukset ja seulontatutkimukset, neuvolatoiminta, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto, työterveys- huolto, hammashuolto, sairaanhoito, kotisairaanhoido ja osa mielenterveyspalveluista.

Perusterveydenhuolto²⁴

Työterveyshuolto

Työssä käyvien ihmisten ehkäisevästä terveydenhuollosta ja mahdollisuuksien mukaan sairaanhoidosta vastaavat työnantajat. Työterveyshuollosta säädetään työterveys- huolto-, työturvallisuus-, kansanterveys-, terveyden-

huolto- ja sairausvakuutuslaissa. Työnantaja voi järjestää työterveys- huollon palvelut itse tai ostaa ne terveyskeskuksesta, yksityiseltä lääkäriasemalta tai muulta palveluntuottajalta. Kunnan on järjestettävä työterveys- huollon palvelut alueellaan oleville palveluja haluaville työnantajille. Yrittäjällä ja muulla omaa työtään tekevällä on mahdollisuus järjestää palvelut itselleen. Sairaanhoidon järjestäminen on työnantajalle vapaaehtoista.

Työterveyshuolto²⁵

Kuntoutus

Kuntoutuksella tarkoitetaan erilaisia ihmisen työ- tai toimintakykyä parantavia tai ylläpitäviä toimintamuotoja, joilla on keskenään erilaiset tavoitteet ja tehtävät. Kuntoutus liittyy usealle eri yhteiskuntapolitiikan alueelle, joten kuntoutusjärjestelmää on vaikea tarkastella yhtenä kokonaisuutena. Kuntoutusvastuu ja kuntoutuksen rahoitus jakaantuu usealle eri taholle.

Kunnat järjestävät lääkinnällistä ja sosiaalista kuntoutusta osana sosiaali- ja terveys- palveluja. Kunnat eivät järjestä ammatillista kuntoutusta mutta arvioivat asiakkaan kuntoutustarpeen ja laativat terveydenhuoltolain mukaan kuntoutussuunnitelman myös muiden järjestämistahojen kuntoutusta varten. Kela (sv-momentti) järjestää ammatillista kuntoutusta, jonka tavoitteena on ehkäistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisiä ja pidentää työuria. Lisäksi Kela järjestää lääkinnällistä ja harkinnanvaraista kuntoutusta, joka täydentää kuntien järjestämiä lääkinnällisen kuntoutuksen palveluja. Kunta ja Kela eivät järjestä päällekkäistä toimintaa lääkinn-

²³<https://verkkajulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/ehkaisevat-palvelut-4.2-1.pdf>

²⁴<https://verkkajulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/perusterveydenhuolto-4.3-1.pdf>

²⁵<https://verkkajulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/tyoterveyshuolto-4.4-1.pdf>

²⁶<https://verkkajulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/kuntoutus-4.5-1.pdf>

nällisen kuntoutuksen osalta.

Kuntoutus²⁶

Erikoissairaanhoito

Erikoissairaanhoito tarkoittaa lääketieteen ja hammaslääketieteen erikoisalojen mukaisia sairauksien ehkäisyyn, tutkimiseen, hoitoon, ensihoitoon, päivystykseen ja lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluvia terveydenhuollon palveluja. Erikoissairaanhoidon palvelujen järjestämiseksi kuntien tulee kuulua yhteen 20 sairaanhoitopiiristä, joissa jokaisessa on keskussairaala. Sairaanhoitopiirin kuntayhtymä antaa ne erikoissairaanhoidon palvelut, joita perusterveydenhuollon ei ole tarkoituksenmukaista tuottaa. Osa erikoissairaanhoidon palveluista järjestetään yli sairaanhoitopiirien rajojen erityisvastuualueiden (ERVA) eli niin sanotun miljoonapiirin pohjalta. Sairaanhoitopiireissä voi myös olla muita sairaaloita, jotka tuottavat erikoissairaanhoidon perustason palveluita.

Erikoissairaanhoito²⁷

Sairausvakuutukset osana terveydenhuoltoa

Kelan toimeenpanema lakisääteinen sairausvakuutus on osa Suomen sosiaaliturvaa. Sairausvakuutus on jaettu sairaanhoitovakuutukseen ja työtulovakuutukseen. Sairaanhoitovakuutus sisältää korvaukset lääkekuluisista, lääkärinpalkkioista (yksityislääkäri ja yksityinen hammaslääkäri), tutkimuksesta ja hoidosta, matkakuluista terveydenhuoltoon sekä kuntoutuspalveluista. Valtio rahoittaa sairaanhoitovakuutuksen menoista EU-maihin maksettavat sairaanhoitokorvaukset, ul-

komailta asuvien sairaanhoidosta kunnille aiheutuvat kustannukset ja osan Kelan toimintakuluista. Muutoin sairaanhoitovakuutuksen menoista valtio rahoittaa 44,9 % ja vakuutetut 55,1 %. Työtulovakuutus rahoitetaan työnantajien, palkansaajien, yrittäjien ja valtion osuuksilla.

Lääkekorvaukset

Sairaanhoitovakuutuksesta maksetaan korvausta lääkkeistä, kliinisistä ravintovalmisteista ja perusvoiteista, jotka on määrätty lääkemääräyksellä sairauden hoitoon (sairausvakuutuslaki 1224/2004). Korvauksen saaminen edellyttää aina, että Lääkkeiden hintalautakunta (Hila) on hyväksynyt tuotteelle korvattavuuden. Korvauksen saaminen edellyttää, että lääkettä käytetään annostusohjeen mukaisesti ja että tuotetta ostetaan enintään 3 kuukautta kerrallaan, mahdollisimman edullisina pakkauskoikoina. Jos kustannukset korvattavista lääkkeistä kalenterivuoden aikana ylittävät vuotuisen omavastuuosuuden eli lääkekaton, saa loppuvuoden lääkekustannukset 2,50 euron lääkekohtaisella omavastuulla. Vuonna 2019 lääkekaton määrä on 572 euroa.

Lääkekorvauksen määrään vaikuttaa se, kuuluuko lääke viitehintajärjestelmään vai ei. Viitehintajärjestelmässä lääkevalmisteet luokitellaan viitehintaryhmiin, joissa samaan viitehintaryhmään kuuluvissa lääkevalmisteissa on yhtä paljon samaa lääkeainetta. Samaan ryhmään kuuluvilla lääkevalmisteilla on sama viitehintaa, joka lasketaan ryhmän edullisimman valmisteen myyntihinnasta. Kun lääkevalmiste kuuluu viitejärjestelmän piiriin ja sen hinta on viitehintaa kalliimpi, Kelan korvaus lasketaan viitehinnasta.

²⁷<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/erikoissairaanhoito-4.6-1.pdf>

Lääkekorvaukset rahoitetaan palkansaajien vakuutusmaksuilla 55 % (33 % vuodesta 2020 alkaen) ja valtion rahoitusosuudella 45 % (67 % vuodesta 2020 alkaen).

Lääkekorvaukset²⁸

Matkakorvaukset

Matkakustannuksista, jotka liittyvät sairauden hoitoon, raskauteen ja synnytykseen, voi saada korvausta sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaisesti. Korvausta voi saada myös kuntoutukseen tehdyistä matkoista, kun kuntoutus perustuu Kelan tai julkisen terveydenhuollon kuntoutuspäätökseen. Matkakustannukset korvataan halvinta matkustustapaa käyttäen 25 euron omavastuusuuden ylittävältä osalta. Jos matkakustannusten omavastuut ylittävät kalenterivuoden aikana 300 euroa, maksetaan ylittävä osa tarpeellisista matkakustannuksista kokonaan.

Matkakorvaus myönnetään yleensä lähimpään tutkimus- tai hoitopaikkaan, jossa asiakas saa sairausvakuutuslaisissa tarkoitetun tarpeellisen tutkimuksen tai hoidon. Matka lähimpään terveyskeskukseen tai julkiseen sairaalaan korvataan riippumatta siitä, mitä hoitoa tai tutkimusta potilas on siellä saanut. Matka yksityislääkäriin ja yksityisen tervey-

denhuollon toimintayksikköön korvataan silloin, kun siellä tehty tutkimus tai annettu hoito on sairausvakuutuksesta korvattavaa.

Matkakorvaukset rahoitetaan palkansaajien vakuutusmaksuilla (55 %, vuodesta 2020 alkaen 33 %) ja valtion rahoitusosuudella (45 %, vuodesta 2020 alkaen 67 %).

Matkakorvaukset²⁹

Lääkäripalkkiot ja hammaslääkäripalkkiot

Sairausvakuutuksesta maksettava korvaus yksityislääkäriin ja hammaslääkäriin maksettavasta ja tutkimus- ja hoitotoimenpiteiden kustannuksista on aina vahvistetun korvaustaksan suuruinen. Edellytyksenä korvausten saamiselle on, että hoito on sairauden vuoksi tarpeellista. Korvaustaksa on usein määrältään pienempi kuin yksityislääkäriin perimä palkkio. Jos palkkio on pienempi kuin taksa, korvausta maksetaan perityn palkkion verran. Korvaukset rahoitetaan palkansaajien vakuutusmaksuilla 55 % (33 % 2020 alkaen) ja valtion rahoitusosuudella 45 % (67 % 2020 alkaen).

Lääkäripalkkiot- ja hammaslääkäripalkkiot³⁰

²⁸<https://verkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/laakekorvaukset-4.7-1.pdf>

²⁹<https://verkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/matkakorvaukset-4.8-1.pdf>

³⁰<https://verkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/laakaripalkkiot-ja-hammaslaakaripalkkiot-4.9-1.pdf>

5 Sosiaalipalvelut ja -etuudet

Kuva: Gorilla

Sosiaalihuolto ja -palvelut

Sosiaalipalveluja koskevana yleislakina sovelletaan täysin uudistettua sosiaalihuoltolakia (1301/2014). Lain mukaan kunnallisina sosiaalipalveluina on järjestettävä muun muassa sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, sosiaalista kuntoutusta, perhetyötä, kotipalvelua, kotihoitoa, asumispalveluja, laitospalveluja, liikumista tukevia palveluja, päihdetyötä, mielenterveystyötä, kasvatus- ja perheneuvontaa ja lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvontaa. Sosiaalipalvelujen keskeisimpien asiakasryhmien palveluja ovat vanhus-tenhuolto, vammaispalvelut sekä lastensuojelu.

Lisäksi kunnallisina sosiaalipalveluina on huolehdittava myös muun muassa kehitysvammaisten erityishuollosta, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, toimeentulotuen antamisesta, kuntouttavasta työtoiminnasta, päihdehuollon palveluista sekä opiskeluhuollon järjestämi-

sestä sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään erityislaeissa.

Iäkkäiden palvelut

Iäkkäiden palvelujen tavoitteena on ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn turvaaminen. Iäkkäiden palveluista säädetään tarkemmin yleisen sosiaalihuoltolain ohella erityislakina sovellettavassa laissa ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista eli niin sanotussa vanhuspalvelulaissa.

Iäkkäiden palvelut³¹

Vammaispalvelut

Vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden turvaamiseksi sekä kotona asumisen ja liikkumisen mahdollistamiseksi on useita sosiaalihuollon erityispalveluja. Näistä palveluista säädetään tarkemmin sosiaalihuoltolain lisäksi säädettyissä erityislaeissa.

Vammaispalvelut³²

Lastensuojelu

Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Lastensuojelussa korostuu erityisesti ehkäisevien palvelujen ja tukitoimien merki-

³¹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/iakkaiden-palvelut-5.1.pdf>

³²<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/vammaispalvelut-5.2-1.pdf>

³³<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/lastensuojelu-5.3-1.pdf>

tys. Lastensuojelun tarkemmasta sisällöstä ja palveluista säädetään lastensuojelulaissa.

Lastensuojelu³³

Sairaus ja toimintarajoitteisuus

Kelan toimeenpanemasta lakisääteisestä sairausvakuutuksen työtulovakuutuksesta maksetaan sairauspäivärahat, vanhempainpäivärahat, työnantajien lomakustannuskorvaukset ja kuntoutusrahat sekä työterveyshuolto lukuun ottamatta Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön korvauksia, jotka maksetaan sairaanhoitovakuutuksesta. Työtulovakuutuksen kulujen rahoitus jaetaan työnantajien, palkansaajien, yrittäjien ja valtion kesken. Valtio rahoittaa työtulovakuutuksen menoista vähimmäismääräiset sairaus- ja vanhempainpäivärahat sekä vähimmäismääräiset kuntoutusrahat. Lisäksi valtio rahoittaa 3,4 prosenttiosuuden vanhempainpäivärahamenoista sekä osuuden yrittäjien ja maatalousyrittäjien työterveyshuollon menoista. Valtio rahoittaa lisäksi kilpailukykysovimuksessa sovittun työnantajan sairausvakuutusmaksun alennuksen.

Kelan toimeenpanemat vammaisetuudet ovat osa kansaneläkevakuutuksen etuuksia. Kansaneläkevakuutuksen kulut rahoittaa kokonaan valtio. Muita kansaneläkevakuutuksen etuuksia (muun muassa kansaneläke, takuueläke, eläkkeensaajan asumistuki) käsitellään kohdissa "Eläkkeet" ja "Asumis- ja toimeentulotuet".

Valtiokonttori maksaa sotainvalidien ja muiden asepalveluksessa vammautuneiden ja sairastuneiden sekä heidän omaistensa sotilasvammakorvaukset sotilasvammalain nojalla. Sota- ja sotilasinvalidien kuntoutus- ja hoito-

laitosten kustannuksiin osoitetut määrärahat rahoitetaan Veikkaus Oy:n voittovaroin.

Sairauspäivärahat ja kuntoutusrahat

Työkyvyttömyyden kestäessä yli 10 arkipäivää, Kela maksaa sairauspäivärahaa. Jos sairausajalta maksetaan palkkaa, Kela maksaa korvauksen työnantajalle. Sairauspäivärahaa maksetaan korkeintaan 300 päivältä.

Sairauspäivärahat ja kuntoutusrahat rahoitetaan vakuutusmaksuilla. Valtio osallistuu rahoittamalla vähimmäispäivärahat. Sairauspäiväraha korvaa alle vuoden kestävästä työkyvyttömyyden aiheuttamaa ansionmenetystä. Oikeudesta säädetään sairausvakuutuslaissa (1224/2004). Sairauspäivärahaa maksetaan omavastuuajan jälkeen, enintään 300 arkipäivältä. Omavastuu-aika on yleensä sairastumispäivä ja seuraavat 9 arkipäivää. Sairauspäivärahaa voi saada, jos on 16–67-vuotias ja sairauden takia työkyvyttömyyden. Edellytyksenä on lisäksi, että henkilö on ollut työkyvyttömyyttä edeltävien 3 kuukauden aikana esimerkiksi työntekijänä, yrittäjänä, ammatinharjoittajana, opiskelemissa päätoimisesti tai työttömänä työnhakijana.

Kuntoutusrahalla turvataan riittävä toimeentulo korvaamaan kuntoutusjaksolta aiheutuvaa ansiotulojen menetystä. Korvauksesta säädetään Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetussa laissa (566/2005). Kuntoutusraha voidaan maksaa myös osakuntoutusrahana.

Sairauspäivärahat ja kuntoutusrahat³⁴

³⁴<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/sairauspaivarahat-ja-kuntoutusrahat-5.4-1.pdf>

Sotilasvammakorvaukset ja sotainvalidikuntoutus

Sotainvalidien ja muiden ennen 1.1.1991 asepalveluksessa vammautuneiden ja sairastuneiden sekä heidän omaistensa sotilasvammakorvaukset maksetaan sotilasvammalain nojalla. Sotilasvammakorvauksia haetaan Valtiokonttorilta, joka myös maksaa korvaukset. Lain perusteella korvataan sota- tai asepalveluksessa tai niihin rinnastettavissa olosuhteissa aiheutunut ruumiinvamma, sairaus tai kuolema. Myös vammasta tai sairaudesta jäänyt pysyvä haitta sekä tarpeellinen hoito ja lääkitys oikeuttavat korvaukseen, samoin korvattujen vammojen vaikutuksesta ilmaantuneet lisävammat ja -sairaudet. Sotavankeina olleilla on lisäksi mahdollisuus saada korvausta sairaudesta tai vammasta, jos ne ovat aiheutuneet sotavankeudesta. Korvauksensaajan kuoleman jälkeen Valtiokonttori maksaa määrätyn edellytyksin hautausapua sekä huoltoeläkettä leskelle ja lapsille.

Pääosa sotilasvammakorvauksista muodostuu elinkoroista, täydennyskoroista, sotainvalidien leskille ja lapsille maksettavista huoltoeläkkeistä sekä sairaanhoito- ja kuntoutuskustannuksista. Sotilasvammakorvaukset ovat verovapaita. Korvaus sotainvalidien kuntoutus- ja hoitolaitosten käyttökustannuksiin maksetaan hoitopäivä- ja hoitokäyntikertahinnoista Valtiokonttorin laitosten kanssa tekemän sopimuksen perusteella. Kustannukset rahoitetaan Veikkaus Oy:n tuotoista.

Sotilasvammakorvaukset ja sotainvalidikuntoutus³⁵

³⁵<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/sotilasvammakorvaukset-ja-sotainvalidikuntoutus-5.5-1.pdf>

³⁶<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/kelan-vammaisetuudet-5.6-1.pdf>

Kelan vammaisetuudet

Vammaisetuudet tukevat vammaisten ja pitkäaikaisesti sairaiden henkilöiden itsenäistä selviytymistä ja elämänlaatua. Vaikeasti sairas tai vammainen voi myös saada Kelan tukemaa kuntoutusta. *Alle 16-vuotiaan vammaistuki* on tarkoitettu lapselle, joka sairauden tai vamman takia on vähintään kuusi kuukautta hoidon, huolenpidon ja kuntoutuksen tarpeessa niin, että se sitoo perhettä enemmän kuin saman ikäisen terveen lapsen hoito. Lisäksi hoidon tulee aiheuttaa erityistä räsitusta. *16 vuotta täyttäneen vammaistuki* on tarkoitettu vammaiselle tai pitkäaikaisesti sairaalle henkilölle, jonka toimintakyky on heikentynyt vähintään vuoden ajan. Lisäksi sairauden tai vamman tulee aiheuttaa haittaa, avuntarvetta, ohjauksen tai valvonnan tarvetta ja/tai erityiskustannuksia. *Eläkettä saavan hoitotuki* on tarkoitettu vammaiselle tai pitkäaikaisesti sairaalle eläkeläiselle, jonka toimintakyky on heikentynyt vähintään vuoden ajan ja jolle sairaus tai vamma aiheuttaa viikoittain avuntarvetta, ohjauksen ja valvonnan tarvetta tai erityiskustannuksia. Vammaisetuuksien kustannukset maksaa valtio.

Kelan vammaisetuudet³⁶

Eläkkeet

Työelämän jälkeen toimeentulon turvaa lakisääteinen eläke. Se koostuu pääasiassa ansio-työhön perustuvasta työeläkkeestä. Ne, jotka eivät saa lainkaan työeläkettä tai joiden työeläke on hyvin pieni, saavat kansaneläkettä ja/tai takuueläkettä.

Työeläketurvan rahoittavat pääsääntöisesti

työnantajat ja työntekijät yhdessä. Työnantaja perii palkanmaksun yhteydessä palkansaajan maksuosuuden ja tilittää sen ja oman osuutensa vakuutusmaksusta eläkeyhtiölle. Valtio osallistuu kuitenkin yrittäjien eläkkeiden ja maatalousyrittäjien eläkkeiden rahoitukseen. Kansaneläkkeet ja takuueläke rahoitetaan kokonaan verovaroin, samoin eläkkeensaajan asumistuen kustannukset.

Tässä julkaisussa työeläkkeitä on tarkasteltu vain siltä osin, kun valtio osallistuu niiden rahoittamiseen.

Valtion osallistuminen yrittäjien ja merimiesten eläkemenoihin

Lakisääteinen työeläketurva rahoitetaan Suomessa pääasiassa työnantajien, työntekijöiden ja yrittäjien maksamilla työeläkemaksuilla, Työttömyysvakuutusrahaston työeläkejärjestelmään maksamilla suorituksilla, maksuita rahastoon kertyneillä eläkevaroilla sekä niille saaduilla tuotoilla. Osa eläkkeistä kustannetaan myös valtion maksuosuuksilla ja Työttömyysvakuutusrahaston työeläkejärjestelmään maksamilla suorituksilla. Yrittäjät ja maatalousyrittäjät rahoittavat eläketurvansa eläkevakuutusmaksuillaan valtion tuen turvin. Valtio maksaa yrittäjien ja maatalousyrittäjien vuotuisesta eläkemenosta sen osan, jota ei saada katettua kyseisten eläkelakien mukaisilla vakuutusmaksuilla ja sijoitusten tuotolla. Vuonna 2019 valtion osuuden maatalousyrittäjien eläkemenosta arvioidaan olevan noin 82 %. Yrittäjien eläkemenosta valtion osuus on vuonna 2019 arviolta noin 22 %. Valtio osallistuu myös merimieseläkelain mukaan vakuutettujen työeläkkeiden rahoittamiseen maksamalla 31 % eläkemenosta.

Valtion osallistuminen yrittäjien ja merimiesten eläkemenoihin³⁷

Kansaneläke, takuueläke ja eläkkeensaajan asumistuki

Kansaneläkettä maksetaan henkilölle, joka ei saa lainkaan työeläkettä tai jonka työeläke jää pieneksi. Edellytyksenä on, että henkilö kuuluu Suomen sosiaaliturvan piiriin ja on asunut Suomessa vähintään 3 vuotta 16 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Kansaneläkkeen täysi määrä vuonna 2019 on 628,85 euroa/kuukausi. Avio- tai avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevien eläkkeen määrä on 557,79 euroa/kuukausi. Kansaneläke pienenee työeläkkeen kasvaessa.

Takuueläke turvaa Suomessa asuvalle henkilölle vähimmäiseläkkeen (784,52 euroa/kuukausi), jos henkilön yhteenlaskettu eläketulo ennen verotusta on yhteensä enintään 777,84 euroa/kuukausi. Tuloraja ja vähimmäiseläke jäävät kuitenkin pienemmäksi silloin, kun eläkkeensaaja on varhentanut vanhuuseläkkeelle siirtymisen. Takuueläkkeen suuruuteen vaikuttavat kaikki muut eläkkeet Suomesta ja ulkomailta. Täyden takuueläkkeen saavat vain ne, joilla ei ole mitään muita eläkkeitä. Muut eläkkeet vähennetään takuueläkkeen täydestä määrästä sataprosenttisesti. Takuueläke vaikuttaa asumistukeen ja perheen mahdollisesti saamaan toimeentulotukseen samoin kuin muutkin eläkkeet.

Eläkkeensaajan asumistukea voi saada Suomessa vakinaisesti asuva pienituloinen henkilö, joka saa eläkkeensaajan asumistukeen oikeuttavaa eläkettä. Valtio rahoittaa etuudet kokonaan.

Kansaneläke, takuueläke ja eläkkeen-

³⁷<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/valtion-osallistuminen-yrittajien-ja-merimiesten-elakemenoihin-5.7-1.pdf>

Perhe ja lapset

Yhteiskunta tasaa erilaisilla taloudellisilla tukimuodoilla ja lastenhoitojärjestelyillä kustannuksia, joita perheille lapsista aiheutuu. Jo ennen lapsen syntymää perheellä on oikeus äitiysavustukseen. Vauvan hoitamiseen voidaan maksaa äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa äitiysvapaan, isyys-vapaan ja vanhempainvapaan aikana. Lapsilisä on kaikista Suomessa asuvista lapsista maksettava veroton etuus. Elatustuki turvaa elatusta tilanteessa, jossa elatusvelvollinen huoltaja ei osallistu lapsen elatukseen. Perhe-eläkkeen tarkoituksena on turvata perheen toimeentulo huoltajan kuollessa.

Lapsilisät

Lapsilisää maksetaan kaikista alle 17-vuotiaista lapsista, jotka asuvat Suomessa (Lapsilisälaki 796/1992). Lapsilisän määrä on porrastettu ja se kasvaa sen mukaan, onko lapsi perheen ensimmäinen, toinen, kolmas, neljäs tai viides lapsi. Viidennestä lapsesta eteenpäin tuen määrä lasta kohden pysyy saman suuruisena. Lapsilisän määrään vaikuttavat ne lapset, joista on oikeus saada lapsilisää. Korotukset voidaan laskea vain silloin, kun kaikki lapsilisät myönnetään samalle henkilölle.

Lapsilisät³⁹

³⁸<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/kansanelake-takuuelake-ja-elakkeensaajan-asumistuki-5.8-1.pdf>

³⁹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/lapsilisat-5.9-1.pdf>

⁴⁰<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/elatustuki-5.10-1.pdf>

Elatustuki

Vanhempien erotessa he sopivat lapsensa elatuksesta. Jos lapsi ei saa elatusta elatusvelvolliselta, lapsella voi olla oikeus elatustukeen. Tuesta säädetään elatustukilaisissa (580/2008). Elatustuen saaminen edellyttää, että vanhemmilla on kunnan sosiaalihuollon vahvistama elatussopimus tai tuomioistuimen päätös elatusavusta. Niitä ei tarvita elatustuen saamiseksi, jos lapsi on syntynyt avioliiton ulkopuolella eikä lapsen isyyttä ole vahvistettu tai lapsi on adoptoitu ilman kumppania. Vuonna 2019 täyden elatustuen määrä lasta kohden on 158,74 euroa/kuukausi. Vuosittain elatustukea maksetaan noin 109 000 lapsesta.

Elatustuki⁴⁰

Vanhempainpäivärahat ja vuosilomakustannuskorvaus

Äitiysraha on tarkoitettu henkilölle, joka on raskaana ja jää äitiysvapaalle. Äitiysrahakausi alkaa viimeistään 30 arkipäivää ennen lapsen syntymää. Tukea maksetaan 105 arkipäivää eli noin 4 kuukautta.

Eriyisäitiysrahaa maksetaan tilanteessa, jossa äiti joutuu työssään alttiiksi säteilylle, kemiallisille aineille tai tarttuvalle taudille. Tällöin töistä voi jäädä pois heti, kun raskaus on todettu.

Isyysraha on tarkoitettu henkilölle, joka hoitaa alle 2-vuotiasta biologista lastaan tai alle 7-vuotiaana adoptoitua lastaan, jonka adoptiosta on alle 2 vuotta. Isä voi pitää vapaa- ja yhteensä enintään 54 arkipäivää eli noin

9 viikkoa. Tästä 1–18 arkipäivää eli 3 viikkoa isä voi olla kotona äidin kanssa samaan aikaan. Loput vapaasta isä voi pitää sen jälkeen, kun vanhempainrahan saaminen on loppunut.

Vanhempainraha on tarkoitettu vanhemmalle, joka hoitaa pientä lastaan tai alle 7-vuotiaana adoptoitua lastaan. Vanhempainrahan hakemisesta vanhemmat voivat sopia keskenään. Vanhempainvapaa kestää 158 arkipäivää eli noin puoli vuotta. Tukien määrä lasketaan yleensä työtulojen mukaan.

Vuosilomakustannuskorvauksella tasataan vanhempainpäivärahakaudelta työnantajille aiheutuvia vuosilomakustannuksia. Se rahoitetaan vakuutusmaksuin. Perhevapaakustannusten korvaamiseksi maksetaan perhevapaakorvaus naispuolisen työntekijän työnantajalle. Korvaus rahoitetaan työnantajan sairausvakuutusmaksulla.

Valtio rahoittaa vähimmäismääräiset päivärahat.

Vanhempainpäivärahat ja vuosilomakustannuskorvaus⁴¹

Perhe-eläke

Valtio tukee perheitä lähiomaisen kuoltua maksamalla perhe-eläkettä. Suomessa on kaksi toisiaan täydentävää lakisääteistä perhe-eläkejärjestelmää: Kelan hoitama perhe-eläke ja työeläkejärjestelmän perhe-eläke, joka perustuu edunjäntäjän ansaitsemaan työtai yrittäjäeläkkeeseen. Kelan toimeenpanemaan perhe-eläkkeeseen kuuluvat leskeneläke ja lapseneläke. Kelan leskeneläkettä maksetaan vain alle 65-vuotiaalle leskelle. Työeläkelakien mukaisella leskeneläkkeellä sen si-

jaan ei ole ikärajaa. Lapsi ja alle 65-vuotias leski voivat saada perhe-eläkettä samaan aikaan sekä Kelasta että työeläkkeitä hoitavista eläkelaitoksista. Kaikkia perhe-eläkkeitä voi hakea Kelan kautta. Lesken edunjäntäjä on kuollut aviopuoliso. Alaikäisen lapsen edunjäntäjä on kuollut äiti, isä tai muu huoltaja.

Perhe-eläke⁴²

Työttömyysturva ja vuorottelukorvaus

Työttömän työnhakijan toimeentulo turvataan työttömyyspäivärahalla ja työmarkkina-

vuorotteluvapaa on järjestely, jossa työntekijä siirtyy työnantajansa kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti vuorotteluvapaalle. Työnantaja palkkaa samaksi ajaksi työ- ja elinkeinotoimistossa työttömänä työnhakijana olevan henkilön.

Työttömyyspäivärahat

Työttömyyspäivärahaa saa 17–64 -vuotias työtön, joka asuu Suomessa, ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi, hakee koko-aikatyötä, on työkykyinen ja työmarkkinoiden käytettävissä ja täyttää työssäoloehdon. Työssäoloehdon pituus on tietyin lisäedellytyksin 26 kalenteriviikkoa. Työttömyyspäivärahaa maksetaan sen jälkeen, kun henkilö on työttömäksi jouduttuaan ollut työvoimatoimistossa työnhakijana yhteensä 5 työpäivää. Työttömyyspäivärahaa maksetaan enintään 500 työttömyyspäivältä. Ikääntyneille työttö-

⁴¹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/vanhempainpaivarahat-ja-vuosilomakustannuskorvaus-5.11-1.pdf>

⁴²<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/perhe-elake-5.12-1.pdf>

mille päivärahaa voidaan maksaa sen jälkeenkin niin sanotuilta lisäpäiviltä. Ansiopäivärahaa maksetaan muutoin samoin perustein kuin peruspäivärahaa, mutta ansiopäiväraha edellyttää työttömyyskassan jäsenyyttä. Ansiopäivärahaa haetaan siltä työttömyyskassalta, jonka jäsen työtön on.

Jos työtön työnhakija on saanut työttömyyspäivärahaa enimmäisajan tai hän ei täytä työttömyysturvan työssäoloehdot, hänelle voidaan maksaa työmarkkinatukea. Työmarkkinatukea maksetaan ilman aikarajaa.

Etuuksista säädetään työttömyysturvalaissa (1290/2002), työttömyyskassalaissa (603/1984) ja rahoituksesta työttömyysetuuksien rahoittamisesta annetussa laissa (555/1998). Valtio osallistuu ansiosidonnaisen työttömyysturvan rahoitukseen rahoittamalla työttömyyspäivärahasta peruspäivärahaa vastaavan osuuden ja kulukorvaukset. Loput rahoitetaan työttömyyskassojen rahoitusosuudella (5,5 %) ja työntekijöiden ja työnantajien vakuutusmaksuilla. Valtio rahoittaa peruspäivärahan. Peruspäivärahan rahoitukseen ohjataan myös työttömyyskassaan kuulumattomien palkansaajien työttömyysvakuutusmaksuus. Työmarkkinatuen rahoittavat valtio ja kunnat. Vuodesta 2015 lukien kuntien rahoitusvastuu yli 300 päivää työmarkkinatukea saaneiden tuesta on 50 % ja yli 1000 päivää työmarkkinatukea saaneiden tuesta 70 %.

Työttömyyspäivärahat⁴³

Vuorottelukorvaus

Vuorotteluvapaan tarkoituksena on edistää työntekijän työssä jaksamista ja tarjota työtömälle työnhakijalle mahdollisuus saada

määräaikaisen työn avulla työkokemusta, sillä vuorotteluvapaan ajaksi on palkattava määrätty ehdot täyttävä sijainen. Työnantaja ja työntekijä sopivat työntekijän vuorotteluvapaasta. Vuorotteluvapaan kesto on 100–180 päivää. Edellytyksenä oleva työhistoriavaatimus on 20 vuotta.

Vuorottelukorvausmenot rahoitetaan samoin kuin vastaavat työttömyysetuudet. Valtionosuus työttömyyskassan jäsenille maksettavasta korvauksesta vastaa peruspäivärahan osuutta täydestä ansiopäivärahasta. Kasaan kuulumattomien henkilöiden vuorottelukorvaukset valtio rahoittaa kokonaan.

Vuorottelukorvaus⁴⁴

Asumis- ja toimeentulotuet

Asumistuen tarkoituksena on kompensoida pienituloisten ruokakuntien asumiskustannuksia. Tukea voidaan maksaa vuokra-, asumisoikeus- ja omistusasunnossa asuville. Asumistuen toimeenpanosta vastaa Kela. Toimeentulotuki turvaa viimesijaisena tukena vähintään perustuslaissa tarkoitettua välttämättömän toimeentulon. Myös perustoimeentulotuen toimeenpano on siirretty kunnilta Kelan tehtäväksi vuoden 2017 alusta lukien.

Asumistuki

Yleistä asumistukea myönnetään vuokra-, asumisoikeus-, osaomistus- ja omistusasunnoissa asuvien pienituloisten asumismenojen kompensoimiseksi. Tukea myönnetään 80 % ruokakunnan bruttotulojen mukaan määräytyvän perusomavastuuosuuden ylittävistä

⁴³<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/tyottomyyspaivarahat-5.13-1.pdf>

⁴⁴<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/vuorottelukorvaus-5.14-1.pdf>

tä asumismenoista. Pienituloisimmilla, noin puolella tuensaajista, ei ole perusomavastuuta. Yksin asuvilla täysimääräiseen tukeen oikeuttava tuloraja vastaa työmarkkinatuen tai peruspäivärahan tasoa. Ruokakunnan muodostavat asunnossa asuvat henkilöt.

Hyväksyttävien enimmäisasumismenojen määrää tarkistetaan vuosittain elinkustannusindeksillä, mutta asumistuen omavastuusuudet ja hyväksyttävät hoitomenotaset on sidottu kansaneläkeindeksin muutokseen. Ansiotulovähennys, pienin perusomavastuu, pienin maksettava tuki ja ilmoittamiseen ja tarkistamiseen sidotut rahamäärät pysyvät samana.

Asumistuki⁴⁵

Toimeentulotuki

Toimeentulotuki turvaa viimesijaisena tukena vähintään perustuslaissa tarkoitetun välttämättömän toimeentulon. Toimeentulotuki jakautuu perustoimeentulotukeen, täydentävään toimeentulotukeen ja ehkäisevään toimeentulotukeen. Perustoimeentulotukea voi hakea ja saada Kelasta. Täydentävää ja ehkäisevää tukea haetaan kunnasta. Perustoimeentulotuki muodostuu jokapäiväisen toimeentulon kattavasta perusosasta ja muista perusmenoista, joista keskeisimmät ovat tarpeellisen suuruisena hyväksyttävät asumismenot ja terveydenhuoltomenot. Tuki on tarveharkintaista, ja sen rahoittavat valtio ja kunnat.

Toimeentulotuki⁴⁶

⁴⁵<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/asumistuki-5.15-1.pdf>

⁴⁶<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/toimeentulotuki-5.16-1.pdf>

Maahanmuuttohallinto, pakolaiset ja turvapaikanhakijat sekä kotouttaminen

Suurin osa maahanmuutosta on normaalia työntekoon ja opiskeluun liittyvää maahanmuuttoa.

Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden määrässä oli merkittävä piikki vuosina 2015 ja 2016, mikä asetti hallinnon resurssit koetukselle. Tämä on korostanut maahanmuuton ennakoinnin ja hallinnan tärkeyttä. Turvapaikanhakijoiden vastaanottoa hoidetaan sekä valtion vastaanottokeskuksissa että ostopalveluina. Maahanmuuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan edistetään kotouttamistoimilla. Maahanmuuttovirasto käsittelee ulkomaalaisten maahantuloon ja oleskeluun liittyviä asioita sekä Suomen kansalaisuuden myöntämistä.

Maahanmuuttohallinto sekä pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottomenot

Maahanmuuttopolitiikka ja maahanmuuton hallinta ovat pitkälti EU-politiikkaa, ja ne linkittyvät myös muun muassa EU:n ulkosuhdepolitiikkaan ja EU:n ulkorajojen valvontaan ja vahvistamiseen. EU on kohdannut viime vuosina merkittäviä haasteita maahanmuuton hallinnassa.

Maahanmuuttoon, pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoon sekä kotouttamiseen ja hakemusten käsittelyyn liittyviä määrärahoja on muun muassa sisäministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, oikeusministeriön sekä ulkoministeriön pääluokissa. Ko-

touttamisesta (TEM) on erillinen lomake.

Vuosittainen pakolaiskiintiö on viime vuosina ollut 750 henkilöä, vuosina 2014–2015 se oli 1050 henkilöä. Pakolaiskiintiö on päätetty valtion talousarvion yhteydessä, momentilla 26.40.21.

Maahanmuuttohallinto sekä pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottomenot⁴⁷

Kotoutuminen

Kotoutumista edistetään erityisesti maahanmuuttajille tarjottavalla kotoutumiskoulutuksella ja muilla TE-toimiston palveluilla sekä koulutusjärjestelmän sisällä maahanmuuttajille tarjottavilla valmistavilla/valmentavilla koulutuksilla sekä tutkintotavoitteisella ammatillisella koulutuksella. Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksella pyritään edistämään kotoutumista ja pääsyä työelämään tai jatkokoulutukseen. Koulutus sisältää suomen tai ruotsin kielen opintoja sekä työelämä- ja yhteiskuntataitojen opiskelua sekä ammatillisesti suuntautuneita opintoja. Koulutus voidaan räätälöidä opiskelijan taidot tai alueen työmarkkinatarpeet huomioiden. Työvoimakoulutuksena järjestettävää kotoutumiskoulutusta hankkivat ELY-keskukset. Keskihinta vuonna 2018 oli 37,56 euroa/päivä. Vuonna 2018 koulutusta hankittiin 1,46 miljoonaa opiskelijatyöpäivää ja koulutuksen aloitti noin 13 000 opiskelijaa.

Maahanmuuttajien perusopetukseen valmistava opetus mahdollistaa joustavan siirtymän

perusopetukseen. Lisäksi kunta voi järjestää perusopetuksessa jo oleville suomen kielen ja oman äidinkielen opetusta, johon saa erillistä valtionavustusta. Maahanmuuttajien lukiokoulutukseen valmistavalla koulutuksella pyritään muun muassa lisäämään maahanmuuttajien määrää lukiokoulutuksessa, koska maahanmuuttajat ovat aliedustettuina lukiokoulutuksessa.

Maahanmuuttajat on yksi ammatillisen koulutuksen monista kohderyhmistä ja maahanmuuttajille tarkoitettu koulutus on integroitu ammatillisen koulutuksen järjestelmään. Maahanmuuttajat voivat osallistua tutkintokoulutukseen (ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto, erikoisammattitutkinto), valmentaviin koulutuksiin (ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus, VALMA ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus, TELMA) sekä muuhun ammatilliseen koulutukseen tarpeen mukaan. Osana tutkintokoulutusta voidaan järjestää opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja.

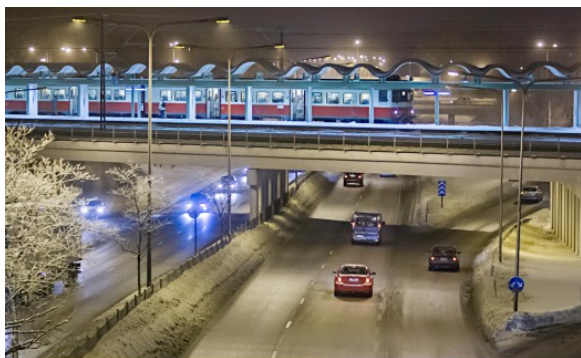
Kuntiin sijoittumisen jälkeen kunnille maksetaan pakolaisista ja oleskeluluvan saaneista turvapaikanhakijoista laskennallista korvausta sekä korvataan todellisia muun muassa toimeentulotuen ja tulkkauksen kustannuksia sekä sosiaali- ja terveydenhuollon erityiskustannuksia. Kansaneläkelaitokselle korvataan kyseessä olevien henkilöiden perustoimeentulotuen kustannuksia. Lisäksi kunnille ja Kelalle korvataan entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneiden paluumuuttajien kustannuksia.

Kotoutuminen⁴⁸

⁴⁷<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/maahanmuuttohallinto-seka-pakolaisten-ja-turvapaikanhakijoiden-vastaanottomenot-5.17.pdf>

⁴⁸<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/kotoutuminen-5.18.pdf>

6 Elinkeinoelämä ja liikenne

Kuva: Ystävälä

Yritysten tukeminen ja EU:n rakennerahastot

Valtio tukee elinkeinoelämää erilaisilla yritystuilla. Tuet voivat olla suoria avustuksia, tukielementin sisältäviä lainoja, takauksia tai yrityksille suunnattuja verohelpotuksia [12 Verotuet⁴⁹]. Valtio harjoittaa pääomasijoitustoimintaa muun muassa Suomen Teollisuussijoitus Oy:n, Business Finland Venture Capital Oy:n ja Finnvera Oyj:n toiminnan ja sijoitusohjelmien kautta. Finnvera luopuu pääomasijoitustoiminnasta asteittain Business Finlandin pääomasijoitustoiminnan vakiintuessa. Business Finland Venture Capital Oy:n rahastosijoituksiin voi sisältyä tukielementti, jos yhtiö käyttää sijoituksissaan esimerkiksi niin sanottua epäsymmetristä voitonjakoa.

Yritysten kansainvälistymistä tuetaan kansainvälistymisavustuksilla. Valtion vienninrahoitus on lähtökohtaisesti kaupallista rahoitusta. Vientitakuutoiminnan tulee olla ko-

timaisen ja kansainvälisen sääntelyn mukaan itsekannattavaa pitkällä aikavälillä. Kotimaan rahoituksessa talousarviosta korvataan osittain Finnvera Oyj:lle sen myöntämistä lainoista ja takauksista tulevia tappioita.

Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa rahoitetaan erityisesti Business Finlandin myöntämällä avustuksilla ja lainoilla. Avustuksia myönnetään tutkimuksellisiin projekteihin sekä suurille että pk-yrityksille ja tutkimuslaitosten sekä korkeakoulujen elinkeinoelämää hyödyttäviin tutkimushankkeisiin. Lainoja myönnetään lähinnä pk-yrityksille tuotteita ja menetelmiä kehittävään tki-toimintaan sekä pilotointi- ja demonstraatiohankkeisiin (myös suurille yrityksille). EU:n ja kansallisilla rakennerahastovaroilla toteutetaan Suomen rakennerahasto-ohjelmaa.

Rahoitus kansainvälistymisen edistämiseen

Yritysten kansainvälistymistä edistetään myöntämällä valtioavustusta yritysten kansainvälistymistä edistäville yhteisöille.

Rahoitus kansainvälistymisen edistämiseen⁵⁰

Pääomasijoitukset yritysten kasvuun

Business Finland Venture Capital Oy keskittyy alkavan vaiheen pääomasijoitusmarkkinan kehittämiseen rahastosijoitusten kaut-

⁴⁹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/zine/145/article-20372>

⁵⁰<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/rahoitus-kansainvalistymisen-edistamiseen-6.1.pdf>

ta. Yhtiö tekee sijoituksia pääomarahastoihin, joiden sijoitustoiminnan painopiste on alkavissa suomalaisissa kasvuhakuisissa ja kansainvälistyvissä yrityksissä. Yhtiö voi valtiotukea koskevien säännösten ja määräysten puitteissa ottaa rahastosijoituksiinsa suurempaa riskiä tai tyytyä pienempään tuottoon kuin yksityiset sijoittajat. Kehyskaudella 2020–2023 sitä pääomitetään vuosittain 10–20 miljoonalla eurolla. Määrärahatarpeeseen ja sen ajoitukseen vaikuttaa muun muassa markkinatilanne.

Pääomasijoitukset yritysten kasvuun⁵¹

Viennin rahoitus

Valtion tarjoaman julkisesti tuetut viennin rahoituksen pääasialliset välineet ovat Finnvera Oyj:n (Finnvera) vientitakuut ja Suomen Vientiluotto Oy:n (Vientiluotto) vientiluottojen rahoitus ja korontasaus. Suurin osa suomalaisista vientihankkeista toteutuu ilman valtion tarjoamia välineitä, mutta erityisesti suurissa hankkeissa, joihin liittyvässä ostajaluotoissa on pitkä takaisinmaksuaika tai korkea kaupallinen tai maariski, valtion vientitakuut ja viennin rahoituksen muut välineet ovat kysytyjä. Viennin rahoituksen vientitakuu- ja rahoitusvaltuuksia on nostettu viimeksi 1.1.2017. Takuuvaltuudet korotettiin 19 miljardista eurosta 27 miljardiin euroon ja rahoitusvaltuus 13 miljardista eurosta 22 miljardiin euroon.

Viennin rahoitus⁵²

⁵¹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/paaomasijoitukset-yritysten-kasvuun-6.2-1.pdf>

⁵²<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/viennin-rahoitus-6.3-1.pdf>

⁵³<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/finnvera-oyjn-luotto-ja-takaustappioiden-osittainen-korvaaminen-6.4-1.pdf>

Finnvera Oyj:n luotto- ja takaustappioiden osittainen korvaaminen

Määrärahalla korvataan Finnvera Oyj:lle sen myöntämien lainojen ja takausten tappioista 50 %. Luottotappiokorvauksella mahdollistetaan riskipitoisempienkin hankkeiden rahoitusta. Luottotappiokorvaukset mahdollistavat sen, että Finnvera Oyj voi myöntää lainoja ja takauksia silloinkin, kun yrityksen vakuudet ovat riittämättömät. Luottotappiokorvauksia maksetaan vuosittain arviolta noin 30–37 miljoonaa euroa, mutta summa voi nousta suurien yksittäisten tappioiden realisoituessa.

Arviomäärärahaa käytetään myös Finnvera Oyj:n myöntämien korkotukilainojen rahoittamiseen. Korkotukea maksetaan vuosittain alle 0,5 miljoonaa euroa.

Finnvera Oyj:n luotto- ja takaustappioiden osittainen korvaaminen⁵³

TKI-toiminnan rahoitus

Valtio rahoittaa tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa, koska sillä on positiivisia ulkoisvaikutuksia osaamisen leviämisen kautta, ja korjatakseen markkinapuutteita rahoituksen saannissa. Tki-toimintaa rahoitetaan erityisesti Business Finlandin myöntämällä avustuksilla ja lainoilla. Avustuksia myönnetään pk- ja suuryritysten tutkimus- ja kehityshankkeisiin sekä tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen elinkeinoelämää hyödyttäviin tutkimushankkeisiin. Lainoja myönnetään lähinnä pk-yrityksille tuotteita ja menetelmiä kehittävään tki-toimintaan ja pilotoitihankkeisiin.

Jos hanke epäonnistuu, laina tai osa siitä voidaan jättää perimättä.

Tki-toiminnan rahoitus⁵⁴

EU:n rakennerahastot

Suomen rakennerahasto-ohjelmalla pyritään tukemaan pk-yritysten kilpailukykyä, uuden tiedon ja osaamisen tuottamista ja hyödyntämistä, työllisyyttä ja työvoiman liikkuvuutta, koulutusta, ammattitaitoa ja elinikäistä oppimista sekä sosiaalista osallisuutta ja köyhyyden torjuntaa. Horisontaalisena tavoitteena on muun muassa vähähiilisen talouden edistäminen. EU:n rahoitusosuus on 50 % ja kansallinen rahoitusosuus 50 %, jonka arvioidaan jakautuvan valtion ja kuntien osuuksiin suhteessa 75/25. Ohjelmarahalla tuetaan yritysten, yhteisöjen ja julkisyhteisöjen (esim. korkeakoulujen) ohjelman tavoitteita tukevia hankkeita. Lisäksi momentilta rahoitetaan Eurooppalaisen alueellisen yhteistyön (EAY) ja Eurooppalaisen naapurisuuden välineen rajayhteistyöosion (ENI CBC) -ohjelmia sekä vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahastosta osarahoitettua toimenpideohjelmia (entinen ruoka-apu).

EU:n rakennerahastot⁵⁵

Työvoimapalvelut

Työvoimapalveluita järjestävät TE-toimistot. Keskeisiä henkilöasiakaspalveluja ovat muun muassa työnvälitys, ammatinvalinta- ja uraohjaus ja työvoimakoulutus. Yrityksille, työnantajille ja alkaville yrittäjille tarjotaan muun muassa työnvälitystä, tieto- ja neuvontapalveluita ja starttirahaa. Palkkatukea voidaan

maksaa työnantajalle työttömän työnhakijan työllistämiseksi. Työvoimakoulutuksena tarjotaan aikuisille ammatillisia valmiuksia antavaa koulutusta ja kotoutumiskoulutusta.

TE-toimistot

TE-toimistojen tehtävänä on muun muassa edistää työvoiman saatavuutta ja työllisyyttä, tarjota julkisia työvoimapalveluja ja yrityspalveluihin liittyvää neuvontaa sekä edistää maahanmuuttajien kotoutumista. Keskeisiä henkilöasiakaspalveluja ovat työnvälitys, ammatinvalinta ja uraohjaus, työvoimakoulutus, omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella, valmennus, kokeilu, palkkatuki sekä muut työllistymistä tukevat palvelut. Yrityksille ja työnantajille tarjottavia työvoima- ja yrityspalveluita ovat työnvälitys, tieto- ja neuvontapalvelut, palkkatuki, työhönvalmentajan palvelut, yhteishankintakoulutus ja maksulliset yritystoiminnan kehittämispalvelut. Alkavaa yrittäjyyttä tuetaan tieto- ja neuvontapalveluilla, yrittäjävalmiuksien ja yritystoiminnan edellytysten arvioinnilla, uravalmennuksella, työkokeilulla, yrittäjäkoulutuksella ja starttirahalla. TE-toimistoja on 15, ja niillä on henkilöstöä noin 3000 henkilötyövuotta.

TE-toimistot⁵⁶

Työvoimakoulutus

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan momentilta työvoimakoulutuksena tarjotaan aikuisille ammatillisia valmiuksia antavaa koulutusta ja kotoutumiskoulutusta. Lisäksi tarjotaan työnhakijoiden ja työmarkkinoiden

⁵⁴<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/tki-toiminnan-rahoitus-6.5-1.pdf>

⁵⁵<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/eun-rakennerahastot-6.6-1.pdf>

⁵⁶<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/te-toimistot-6.7-1.pdf>

tarpeisiin perustuvaa lisä- ja täydennyskoulutusta. Tutkintoon tai sen osaan johtava sekä osa tutkintoon johtamattomasta ammatillisesta työvoimakoulutuksesta toteutetaan opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla (tarkemmat yksityiskohdat katso ammatillisen koulutuksen lomake⁵⁷).

Työvoimakoulutus⁵⁸

Palkkatuettu työ

TE-toimisto voi tietyillä ehdoilla myöntää työnantajalle palkkatukea työttömän työnhakijan työllistämiseksi. Tarkoituksena on parantaa työttömän ammatillista osaamista ja edistää työllistymistä. Tukena maksetaan enintään 30 %, 40 %, 50 % (kuitenkin enintään 1 400 euroa/kuukausi) tai eräissä tapauksissa jopa 100 % palkkauskustannuksista (kuitenkin enintään 1 800 euroa/kuukausi). Tukea voidaan myöntää yhteisölle, kunnalle tai muulle työnantajalle (seurakunta tai kotitalous). Valtion virastolle voidaan myöntää palkkauskustannukset kokonaan, enintään 3100 euroa/kuukausi.

Palkkatuettu työ⁵⁹

Maa-, metsä-, kala- ja riistatalous

Maa- ja metsätalouden hallinnonalan tavoitteena on kotimaisen ruuan tuotannon turvaaminen sekä uusiutuvien luonnonvarojen kasvava hyödyntäminen kestävästi ja vastuullisesti. Samalla luodaan edellytyksiä niihin perustuville elinkeinoille. Puuraaka-aineen käyttöä pyritään lisäämään. Kalavesien hoidolla, kalastuksen ja metsästyksen mitoituksella li-

sätään kalastus- ja metsästysmahdollisuuksia. Sisä- ja pohjavedet säilytetään merkittävänä luonnonvarana. Maatalouden keskeisiä tukimuotoja ovat kokonaan kansallisesti tai EU-rahoitetut suorat tulotuet sekä maaseudun kehittämisen EU-osarahoitteiset, tukiohjelmaperusteiset tuet. Metsätaloutta tuetaan kansallisin budjettivaroin EU:n suunta- viivojen mukaisesti.

Maatalouden tulotuet

Menokartoituksessa on kuvattu EU:n nykyisen rahoituskauden (2014–2020) tukijärjestelmien sisältöjä ja tukitasoja. Vuonna 2021 alkavan EU:n rahoituskauden valmistelu on kesken, eikä kartoituksessa ole arvioitu tulevan kauden tukijärjestelmien sisältöjä eikä määrärahoja ja tukitasoja. Vuoden 2023 kehyksessä on Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaan sisältyvän momentin (30.20.44) määrärahana käytetty kuluun ohjelmakauden mukaista määrärahaa.

Maatalouden tulotuet⁶⁰

Ympäristö- ja eläinten hyvinvointikorvaukset

Menokartoituksessa on kuvattu EU:n nykyisen rahoituskauden (2014–2020) tukijärjestelmien sisältöjä ja tukitasoja. Vuonna 2021 alkavan EU:n rahoituskauden valmistelu on kesken, eikä kartoituksessa ole arvioitu tulevan kauden tukijärjestelmien sisältöjä eikä määrärahoja ja tukitasoja. Vuoden 2023 kehyksessä on Manner-Suomen maaseudun

⁵⁷<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/03/amatillinen-koulutus-1.5.pdf>

⁵⁸<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/tyovoimakoulutus-6.8-1.pdf>

⁵⁹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/palkkatuettu-tyo-6.9-1.pdf>

⁶⁰<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/maatalouden-tulotuet-6.10-1.pdf>

kehittämishjelmaan sisältyvien momenttien (30.10.43, 30.20.43) määrärahana käytetty kuluvan ohjelmakauden mukaista määrärahasoa.

Ympäristö- ja eläinten hyvinvointikorvaukset⁶¹

Maatalouden rakennetuet

Menokartoituksessa on kuvattu EU:n nykyisen rahoituskauden (2014–2020) tukijärjestelmien sisältöjä ja tukitasoja. Vuonna 2021 alkavan EU:n rahoituskauden valmistelu on kesken, eikä kartoituksessa ole arvioitu tulevan kauden tukijärjestelmien sisältöjä eikä määrärahoja ja tukitasoja. Vuoden 2023 kehyksessä on Manner-Suomen maaseudun kehittämishjelmaan sisältyvien momenttien (30.10.40) määrärahana käytetty kuluvan ohjelmakauden mukaista määrärahasoa.

Maatalouden rakennetuet⁶²

Alueellinen ja paikallinen maaseudun kehittäminen

Menokartoituksessa on kuvattu EU:n nykyisen rahoituskauden (2014–2020) tukijärjestelmien sisältöjä ja tukitasoja. Vuonna 2021 alkavan EU:n rahoituskauden valmistelu on kesken, eikä kartoituksessa ole arvioitu tulevan kauden tukijärjestelmien sisältöjä eikä määrärahoja ja tukitasoja. Vuoden 2023 kehyksessä on Manner-Suomen maaseudun kehittämishjelmaan sisältyvien momenttien (30.10.64) määrärahana käytetty kuluvan

ohjelmakauden mukaista määrärahasoa
Alueellinen ja paikallinen maaseudun kehittäminen⁶³

Kestävän metsätalouden tukijärjestelmä

Kestävän metsätalouden tukijärjestelmässä yksityismetsänomistajille myönnetään avustusmuotoista tukea 1.6.2015 voimaan tulleen kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain (34/2015) nojalla. Tuet edellyttävät etukäteen tehtävän rahoitushakemuksen ja rahoituspäätöksen sekä joko toteuttamissuunnitelman ja toteutusilmoituksen taikka pelkästään toteutusilmoituksen. Tukitasoista ja tarkemmista rahoitusehdoista säädetään valtioneuvoston asetuksella ja maa- ja metsätalousministeriön asetuksilla.

Aikaisempi kestävän metsätalouden rahoituslaki (1094/1996) on kumottu 1.2.2015 ja viimeiset rahoituspäätökset tehtiin 30.6.2015. Tukea päätösten nojalla voidaan maksaa vuoden 2019 loppuun asti.

Kestävän metsätalouden tukijärjestelmä⁶⁴

Euroopan meri- ja kalatalousrahasto

Euroopan meri- ja kalatalousrahasto (EMKR) on yksi EU:n rakenne- ja investointirahastoista. Suomen toimintaohjelmassa tavoitteeksi asetetaan elinkeinokalatalouden voimakas ja kestävä kasvu, johon pyritään

⁶¹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/ymparisto-ja-elainten-hyvinvointikorvaukset-6.11-1.pdf>

⁶²<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/maatalouden-rakennetuet-6.12-1.pdf>

⁶³<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/alueellinen-ja-paikallinen-maaseudun-kehittaminen-6.13-1.pdf>

⁶⁴<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/kestavan-metsatalouden-tukijarjestelma-6.14-1.pdf>

parantamalla yritysten uudistumis- ja kilpailukykyä sekä varmistamalla kalakantojen tuottavuus huolehtimalla niiden kestävästä käytöstä ja hoidosta. Erityisenä tavoitteena on ympäristöystävällisen kalankasvatuksen lisääminen Suomen kalaomavaraisuuden parantamiseksi ja alan työpaikkojen lisäämiseksi. Toimintaohjelmalla pyritään myös edistämään meripolitiikan kokonaisvaltaista kehittämistä.

Euroopan komissio on jakanut EMKR:n EU-osuudet jäsenmaille täytäntöönpanopäätöksellään. Suomelle osoitettu EU-rahoitus ohjelmakaudella 2014–2020 on yhteensä noin 74 miljoonaa euroa. Kansallinen vastinrahoitus on noin 67 miljoonaa euroa (Manner-Suomi noin 63 miljoonaa euroa ja Ahvenanmaan maakunta noin 3,5 miljoonaa euroa).

Euroopan meri- ja kalatalousrahasto⁶⁵

Riista- ja kalatalous

Riistanhoitomaksulla (33 euroa/vuosi) ylläpidetään riistahallintoa, joka on välillistä valtionhallintoa. Hirvenkaatoluvilla rahoitetaan hirvieläinten aiheuttamia vahinkoja. Suurpeitojen aiheuttamat vahingot on korvattu viime vuosina vain osittain (noin 8,35 miljoonaa euroa vuodessa).

Riista- ja kalatalous⁶⁶

Maatalousyrittäjien lomituspalvelu

Maatalousyrittäjien lomituspalvelulain (1231/1996) tarkoituksena on turvata maa-

talousyrittäjälle oikeus pitää vuosilomaa sekä saada sijaisapua. Lain tarkoituksena on myös edistää maatalousyrittäjän mahdollisuutta käyttää maksullista lomittaja-apua. Maatalouslomituspalveluja voivat käyttää pakollisesti MYEL-vakuutetut maatalousyrittäjät. Lomituspalveluja voi saada maatalousverotuksen piiriin kuuluvan kotieläintalouden harjoittamiseen. Lomituspalvelujen johdosta, ohjauksesta sekä valvonnasta vastaa STM. Valtakunnallisesti lomituksen toimeenpanovastuu on lain mukaan Maatalousyrittäjien eläkelaitoksella (Mela). Mela vastaa paikallishallinnon järjestämisestä kuntien kanssa tekemillään toimeksiantosopimuksilla. Maatalousyrittäjien lomitukset rahoitetaan valtion varoista. Maatalousyrittäjät osallistuvat kustannuksiin sijaisapu- ja maksullisen lomituksen maksuihin.

Maatalousyrittäjien lomituspalvelu⁶⁷

Energia

Uusiutuvan energian tuotantoa tuetaan energiatuella ja uusiutuvan energian tuotantotuella. Tuulivoimalla tuotetun sähkön tukijärjestelmä on sulkeutunut uusien laitosten osalta, mutta vanhoille tuen piirissä oleville laitoksille maksetaan tuki tukikauden loppuun asti. Energiatuella tavoitellaan lisäksi energiatehokkuutta ja energian tuotannon ympäristöhaittojen vähentämistä.

⁶⁵<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/euroopan-meri-ja-kalatalousrahasto-6.15-1.pdf>

⁶⁶<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/riista-ja-kalatalous-6.16-1.pdf>

⁶⁷<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/maatalousyrittajien-lomituspalvelu-6.17-1.pdf>

Energiatuki

Energiatuesta myönnetään investointitukea hankkeille jotka edistävät uusiutuvan energian tuotantoa tai käyttöä, energiansäästöä tai energian tuotannon tai käytön tehostamista taikka muutoin energiajärjestelmän muuttamista vähähiiliseksi. Rahoituskohteina ovat esim. aurinkosähköhankkeet, biokaasuhankkeet sekä yritysten ja kuntien kiinteistöihin ja teollisiin prosesseihin liittyvät energiatehokkuudenparantamishankkeet. Tukiprosentit ovat olleet pääosin 15–25 %. Keskimääräinen tuki on viime vuosina ollut 75 000–100 000 euroa/hanke.

Energiatuki⁶⁸

Tuulivoimalla tuotetun sähkön tukeminen

Tuulivoimalla tuotettua sähköä tuetaan niin sanotulla syöttötariffilla, jota maksetaan kullekin voimalaitokselle enintään 12 vuoden ajan. Tuulivoiman syöttötariffina maksetaan tavoitehinta 83,50 euroa/MWh (31.12.2015 saakka 103,50 euroa) vähennettynä sähkön markkinahinnalla. Tukijärjestelmä on sulkeutunut uusien laitosten osalta, mutta vanhoille tuen piirissä oleville laitoksille maksetaan tuki tukikauden loppuun asti.

Tuulivoimalla tuotetun sähkön tukeminen⁶⁹

⁶⁸<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/energiatuki-6.18-1.pdf>

⁶⁹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/tuulivoimalla-tuotetun-sahkon-tukeminen-6.19-1.pdf>

⁷⁰<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/metsahakkeella-tuotetun-sahkon-tukeminen-6.20-1.pdf>

Metsähakkeella tuotetun sähkön tukeminen

Metsähakkeella tuotettua sähköä tuetaan niin sanotulla syöttötariffilla, jota maksetaan kullekin voimalaitokselle enintään 12 vuoden ajan. Sähkön tuottajalle maksetaan päästöoikeuden hinnan ja turpeen veron mukaan muuttuvaa tuotantotukea. Lisäksi kaasutinta käyttävälle metsähakesähkön tuottajalle maksetaan tupeen veron mukaan muuttuva kaasutinpremio.

Metsähakkeella tuotetun sähkön tukeminen⁷⁰

Liikenne

Valtion vastuulla on lain liikennejärjestelmästä ja maanteistä (503/2005), raideliikennelain (1302/2018) sekä vesilain (587/2011) perusteella pitää väyläverkko liikennöitävässä kunnossa. Tätä varten varataan vuosittain harkinnanvaraista rahoitusta maantie-, rautatie- ja vesitieteyhteyksien ylläpitoon. Liikenneverkkoa kehitetään myös elinkeinoelämän kuljetuksia ja väestön liikkumistarpeita palvelevilla investoinneilla. Valtion harkinnanvaraisella joukkoliikennetuella edistetään alueellisen ja paikallisen liikenteen kehittymistä. Tavoitteena on kilpailukykyinen joukkoliikenne kaupunkiseuduilla ja välttämätön liikkumistarpeiden palvelutaso koko maassa. Kaupparenkulkua tuetaan meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukykyyn parantamisesta annetun lain mukaisella tuella, jolla edistetään Suomen kauppalaivaston myönteistä kehitystä.

Valtion väylänpito

Perusväylänpidolla pidetään olemassa oleva verkko päivittäin liikennöitävässä kunnossa. Perusväylänpidossa priorisoidaan liikenneverkon päivittäisen liikennöitävyyden vaatimat toimet sekä korjausvelan kasvun pysäyttäminen ja sen hallittu vähentäminen elinkeinoelämän tarpeet huomioiden. Perusväylänpitoon tarkoitettu määräraha on momentilla 31.10.20 (Perusväylänpito). Määrärahasta suunnataan vuonna 2019 maanteille 51 %, rataverkkoon 27 %, vesiväyliin 8 % sekä liikenteenohjausyhtiöltä palvelusopimuksen perusteella hankittavaan liikenteenohjaukseen ja informaatioon 13 %.

Liikenneverkon kehittämisen tavoitteena on parantaa liikenneverkon palvelutasoa elinkeinoelämän kuljetuksia sekä väestön liikkumistarpeita ja niiden muutoksia vastaavaksi. Liikenneinvestoinnit pohjautuvat useimmiten alueellisiin liikennejärjestelmäsuunnitelmiin ja strategioihin. Hankkeet ovat olleet suuria liikennemääriä palvelevia, talouskasvua tukevia sekä kustannushyötysuhteeltaan parhaita hankkeita. Liikenneverkon kehittämisen määrärahat jakautuvat momentteille 31.10.77 (Väyläverkon kehittäminen) ja 31.10.79 (Elinkaarirahoitushankkeet).

Valtion väylänpito⁷¹

Valtion tuet alueelliseen ja paikalliseen liikenteeseen

Joukkoliikenteen tuella on erilaiset tavoitteet eri alueilla. Neljällä suurimmalla kaupunkiseudulla, Helsingin, Tampereen, Turun ja Oulun seuduilla, tavoitteena on yksityisau-

toilun kanssa kilpailukykyinen joukkoliikenne. Tuen edellytyksenä on, että valtion rahoitus on kytketty MAL-aiesopimuksissa sovittuihin kehittämistoimiin. Keskisuurilla kaupunkiseuduilla pyritään houkuttelevaan joukkoliikenteen tarjontaan. Tuen edellytyksenä on, että kaupunkiseudut ovat laatineet aiesopimuksen joukkoliikenteen kehittämisohjelman toteuttamisesta. Suurten ja keskisuurten kaupunkiseutujen tuki kohdennetaan toimenpiteisiin, joissa valtion tuki on enintään 50 %. Haja-asutusalueilla ja pienillä kaupunkiseuduilla pyritään joukkoliikenteen peruspalvelutasoon, jolla tarkoitetaan väestön ja elinkeinoelämän välttämättömiin liikkumistarpeisiin liittyvää palvelutasoa koko maassa. Valtion joukkoliikennetukien määrärahojen mitoitus on harkinnanvaraista.

Valtion tuet alueelliseen ja paikalliseen liikenteeseen⁷²

Kauppamerenkulun tukeminen

Kauppamerenkulkuun suunnattavien tukien tavoitteena on turvata suomalaisen kauppa-laivaston olemassaolo, varustamojen kilpailukyky ja suomalaisten merenkulkijoiden työllisyys sekä Suomen huoltovarmuus. Merenkululle myönnettäviä valtiontukia säätelee komission tiedonanto yhteisön suuntaviivoista meriliikenteen valtiontuella (C (2004) 43). Lakisääteinen (L 1277/2007) *työvoimakustannustuki* (miehistötuki) maksetaan kaikille Suomen kauppa-alusluettelossa oleville lasti- ja matkustaja-aluksille työvoimakustannusten alentamiseen. *Luotsauksen hintatuki* alentaa Saimaan alueen kauppamerenkulun kustannuksia. Näiden lisäksi väylämaksualennus tukee kauppamerenkulkua yleisesti.

⁷¹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/valtion-vaylanpito-6.21-1.pdf>

⁷²<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/valtion-tuet-alueelliseen-ja-paikalliseen-liikenteeseen-6.22-1.pdf>

Alukset maksavat *väylämaksua*, kun ne saapuvat ulkomailta Suomeen tai alus saapuu suomalaisesta satamasta toiseen suomalaiseen satamaan (1122/2005). Maksun mitoit- tus on perustunut rannikon kauppamerenkulun väylänpidon, talvimerenkulun palvelujen (jäänmurto), VTS-järjestelmän ja rannikko- väylien merenmittauksen kustannuksiin. Väy-

lämaksut on puolitettu vuosiksi 2015–2020 tavoitteena kompensoida vuonna 2015 voi- maan tulleen merenkulun rikkisääntelyn kus- tannusvaikutuksia ja tukea Suomen kilpailu- kykyä. Tämä tukitoimi vähensi väylämaksu- tuloja ja lisäsi tarvetta rahoittaa kauppame- renkulun palveluja valtion yleisistä varoista. ***Kauppamerenkulun tukeminen***⁷³

⁷³<https://verkkajulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/kauppamerenkulun-tukeminen-6.23-1.pdf>

7 Ympäristön- ja luonnonsuojelu

Luonnonsuojelualueiden hankinnalla pyritään pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen toimeenpanemalla luonnonsuojeluohjelmia ja hankkimalla alueita luonnonsuojelutarkoituksiin. Ilmastopolitiikkaan liittyviä valtion talousarvion määrärahoja on koottu yhteen Ilmastomuutoksen hillintä -osiossa.

Luonnonsuojelualueiden hankinta

Luonnonsuojelualueiden hankinnalla pyritään pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen sekä täyttämään EU-direktiivien ja muiden kv-sopimusten veloitteet. Rahoituksella toimeenpannaan luonnonsuojeluohjelmia, Natura 2000 -verkostoa ja MET-SO-ohjelmaa sekä edistetään soidensuojelua. Aluehankinnoissa korvataan maanomistajille käypähintainen korvaus useimmiten metsätalousarvon mukaisena. Vuosina 1971–2018 on valtion omistukseen hankittu alueita luonnonsuojelutarkoituksiin yhteensä noin 427 700 hehtaaria ja perustettu yksityisiä suojelualueita korvausta vastaan kaikkiaan 203 100 hehtaaria. Vuoteen 2025 ulottuvalla MET-

SO-ohjelmalla pyritään suojelemaan 96 000 hehtaaria metsäisiä elinympäristöjä. Vuoden 2019 alussa tästä tavoitteesta on toteutettu noin 72 % eli noin 68 835 hehtaaria.

Luonnonsuojelualueiden hankinta⁷⁴

Ilmastomuutoksen hillintä

Kansainvälisen ilmastopolitiikan keskeinen sisältö tulee YK:n ilmastopimuksesta, Suomea velvoittavasta Kioton pöytäkirjasta sekä joulukuussa 2015 sovitusta Pariisin ilmastopimuksesta. Pariisin ilmastopimukseen tavoitteena on rajata maapallon keskilämpötilan nousu alle 1,5 asteen. Lisäksi Euroopan unionin piirissä sovitaan EU:n jäsenvaltioita velvoittavista konkreettisemmista tavoitteista. Suomi hyväksyi vuoden 2016 lopussa kansallisen energia- ja ilmastostrategian, jossa linjataan toimia, joilla Suomi saavuttaa EU:ssa sovitut tavoitteet vuoteen 2030 ja etenee kohti kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä 80–95 prosentilla vuoteen 2050 mennessä. Ilmastolaissa säädetty keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma (KAL-SU) hyväksyttiin eduskunnassa maaliskuussa 2018. Keskipitkän aikavälin suunnitelmassa arvioidaan, millä toimilla Suomi pystyy saavuttamaan päästökaupan ulkopuolisen sektorin eli taakanjakosektorin päästövähennysovoitteen, 39 % verrattuna vuoden 2005 tasoon.

Osana vuoden 2019 talousarvioesitykseen sisältyvää kestävä kehityksen budjetointia on arvioitu myös energia- ja ilmastostrategian sekä keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan

⁷⁴<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/luonnonsuojelualueiden-hankinta-7.1.pdf>

kan suunnitelman toteuttamiseen suunnattuja määrärahoja, mihin jäljempänä olevan taulukon määrärahat perustuvat. Vuonna 2019 näihin toimiin käytetään yhteensä noin 459 miljoonaa euroa ja vuonna 2023 noin 519 miljoonaa euroa. Määrärahaan sisältyvät keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitel-

man KAISUn toteuttamiseen suunnatut lisämäärärahat, joiden on määrä päättyä vuonna 2021. Määrärahat kohdentuvat etenkin työ- ja elinkeinoministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön sekä ympäristöministeriön hallinnonaloille.

Ilmastonmuutoksen hillintä⁷⁵

⁷⁵<https://verkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/ilmastonmuutoksen-hillinta-7.2.pdf>

8 Asuntorakentamisen ja asumisen tuet

Kuva: Vastaväli

Asuntorakentamisen ja asumisen tuet

*Omistusasunnon hankkimista tuetaan asuntolainojen korkovähennyksellä. Vuodesta 2012 alkaen oman vakituisen asunnon hankkimiseen otetun asuntolainan korkojen vähennysoikeutta on rajattu asteittain. Lisäksi oman asunnon myyntivoitto on verovapaata pääomatuloa, jos asunnossa on asuttu vähintään kaksi vuotta. **Verotuet**⁷⁶*

*Valtio tukee yksittäisten pienituloisten kotitalouksien asumismenoja asumistukijärjestelmien kautta. Yleisen asumistuen lisäksi käytössä on eläkkeensaajan asumistuki ja opintotuen asumislisä. **Sosiaalipalvelut ja -etudet**⁷⁷*

Valtio tukee uudisasuntorakentamista kohtuuhintaisen asuntotarjonnan lisäämiseksi pieni- ja keskituloisille kotitalouksille. Lisäksi valtio edistää erityisryhmien ja ikääntyneiden asumista tukemalla sopivaa asuntotarjontaa sekä myöntämällä avustuksia asuntojen kor-

jauksiin sekä muuntamiseen paremmin näille ryhmille soveltuvaksi.

Valtion tuet uudisasuntorakentamiseen

Valtion korkotuilla uudisasuntorakentamiseen pyritään parantamaan asuntomarkkinoiden toimintaa sekä lisäämään kohtuuhintaista asuntotarjontaa pieni- ja keskituloisille kotitalouksille. Tuettavia asumismuotoja ovat lähinnä vuokra- ja asumisoikeusasuminen, ja tuotannon painopiste on suurissa kasvukeskuksissa. Vuonna 2018 korkotukivaltuutta käytettiin yhteensä noin 1 385 miljoonaa euroa. Korkotuettuja asuntoja aloitettiin 7 946 kappaletta. Tukien ja avustuksien myöntäjänä toimii Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA).

Valtion tuet uudisasuntorakentamiseen⁷⁸

Valtion tuet erityisryhmien asuntotarjonnan parantamiseen ja ikääntyneiden kotona asumisen tukemiseen

Valtio tukee erityisryhmien asuntotarjontaa sekä ikääntyneiden kotona asumista. Tavoitteena on parantaa mahdollisuuksia kotona asumiselle, jolloin laitospaikkoja voidaan tavoitellusti vähentää. Avustuksilla lisätään erityisryhmiin kuuluville henkilöille soveltuvien kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tarjontaa

⁷⁶<http://verkkojulkaisut.vm.fi/zine/145/article-20372>

⁷⁷<http://verkkojulkaisut.vm.fi/zine/145/article-20365>

⁷⁸<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/valtion-tuet-uudisasuntorakentamiseen-8.1-1.pdf>

sekä tuetaan kyseessä olevien ryhmien asuntojen korjauksia sekä asuinrakennusten jälki-asennushissien rakentamista ja muiden liikkumisesteiden poistamista.

Valtion tuet erityisryhmien asuntotarjonnan parantamiseen ja ikääntyneiden kotona asumisen tukemiseen⁷⁹

⁷⁹<https://verkkajulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/valtion-tuet-erityisryhmien-asuntotarjonnan-parantamiseen-ja-ikaantyneiden-kotona-asumisen-tukemiseen-8.2-1.pdf>

9 Yleinen järjestys ja turvallisuus

Kuva: Petri Vilén Politi

Oikeuslaitos ja rangaistusten täytäntöönpano

Oikeuslaitos vastaa yhteiskunnan oikeusjärjestyksen laadusta ja oikeussuhteiden selkeydestä sekä kansalaisten ja yhteisöjen tehokkaista ja yhdenvertaisista keinoista saada oikeutensa toteutetuiksi. Keskeistä on oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytysten turvaaminen tuomioistuinlaitoksen laadukkaalla toiminnalla, tehokas rikosten torjunta yhteistyössä muiden sektoreiden viranomaisten kanssa sekä oikeudenmukainen ja tehokas rikosoikeudellinen järjestelmä ja rangaistusten täytäntöönpano. Ulosottotoimessa keskeistä on tasapuolinen, kattava ja joutuisa perintä, jolla samalla ehkäistään velkaongelmien syvenemistä ja turvataan velkojan saatavat. Talousrikollisuuden ja harmaan talouden tehokas ja oikea-aikainen torjunta tukee osaltaan elinkeinojen ja yritystoiminnan jatkuvuutta ja tervettä kehitystä.

⁸⁰<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/tuomioistuimet-9.1-1.pdf>

Tuomioistuimet

Tuomioistuimet käyttävät tuomiovaltaa eli ratkaisevat, mikä lain mukaan on yksittäisessä asiassa oikein. Siten ne toteuttavat oikeusturvaa. Oikeudenkäyntimenettelystä säädetään laissa ja tuomioistuimilla on ratkaisupakko. Tuomioistuimia on yhteensä 38 kappaletta: 20 kärjäoikeutta, 5 hovioikeutta, 6 hallinto-oikeutta sekä Ahvenanmaan hallintotuomioistuin, 4 erityistuomioistuinta (markkinaoikeus, työtuomioistuin, vakuutus-oikeus ja valtakunnanoikeus), korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Tuomioistuinvirasto aloittaa toimintansa vuonna 2020. Se ei ole tuomioistuin, vaan sen tehtävänä on tuomioistuinten tulosohtaus ja hallinnollinen tuki. Tuomioistuinlaitoksen määrärahatarpeeseen vaikuttavat ennen muuta niihin saapuvien asioiden määrä ja laatu. Menorakenne muodostuu suurimmalta osin palkkausmenoista.

Tuomioistuimet⁸⁰

Oikeusapu, talous- ja velkaneuvonta sekä yleinen edunvalvonta

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirejä on 6, joissa on yhteensä 23 oikeusaputoimistoa ja 23 edunvalvontatoimistoa. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien tehtävänä on vastata oikeusapupalveluiden, talous- ja velkaneuvontapalveluiden ja edunvalvontapalveluiden tasapuolisesta tarjonnasta oikeusapu- ja edunvalvontapiirin alueella. 1) Oikeusapua annetaan hakemuksesta korvauksetta tai omavastuusuutta vastaan hakijan taloudellisen aseman

perusteella. 2) Talous- ja velkaneuvonnassa asiakkaalle annetaan tietoa ja neuvontaa talouden ja velkojen hoitamisesta sekä avustetaan asiakasta taloudenhallinnan suunnittelussa. 3) Yleisessä edunvalvonnassa hoidetaan niiden henkilöiden etua ja oikeutta, jotka eivät vajaavaltaisuuden, sairauden, poisolon tai muun syyn vuoksi voi itse pitää huolta taloudellisista asioistaan. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien määrärahatarpeeseen vaikuttavat saapuvien asioiden ja valitusten määrä ja laatu sekä päämiesten määrä. Menorakenne muodostuu suurimmalta osin palkkausmenoista. Tehtävän luonteen takia palveluverkon tulee olla koko maan kattava. Julkisen oikeusavun, talous- ja velkaneuvonnan ja yleisen edunvalvonnan tarvetta lisäävät heikentyneestä taloustilanteesta aiheutuva syrjäytyminen, ylivelkaantuminen ja väestön ikääntyminen.

Kuluttajariitalautakunta antaa kirjallisia ratkaisusuosituksia kuluttajien ja elinkeinoharjoittajien välisiin sekä asuntoa koskeviin yksityisten välisiin erimielisyyksiin.

Oikeusapu, talous- ja velkaneuvonta sekä yleinen edunvalvonta⁸¹

Syyttäjälaitos

Syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteutumisesta hänen käsiteltävänä olevissa asioissa. Syyttäjälaitokseen kuuluvat Valtakunnansyyttäjänvirasto keskusvirastona, 10 alueellista syyttäjänvirastoa sekä Ahvenanmaan maakunnan syyttäjänvirasto. Syyttäjälaitoksen rakenneuudistuksessa syyttäjälaitoksesta muodostetaan 1.10.2019 lukien yksi Syyttäjälaitos -

niminen virasto, joka muodostuu keskusyksikkönä toimivasta valtakunnansyyttäjän toimistosta ja viidestä syyttäjälaitoksesta. Määrärahatarpeeseen vaikuttavat syyttäjälaitokseen saapuvien asioiden määrä ja laatu. Syyttäjälaitoksen menot muodostuvat suurimmalta osin palkkausmenoista. Juttujen ja rikosprosessien vaativuuden kasvu lisää olennaisesti syyttäjien työmäärää ja asioihin käytettävää työaikaa.

Syyttäjälaitos⁸²

Ulosottolaitos

Ulosottolaitokseen kuuluvat Valtakunnantoukuvoudivirasto keskusvirastona, 21 ulosottovirastoa ja Ahvenanmaan maakunnantoukuvoudivirasto. Ulosoton tavoitteena on tehokas velkojen perintä niin, että asianosaisten oikeusturvasta huolehditaan. Tavallisimmin on kyse rahasaatavien perinnästä, ja tietyt saatatvat (kuten verot ja erät vakuutusmaksut) voidaan periä ilman tuomioistuimen päätöstä. Ulosoton kohteena ovat usein verovelat. Ulosotto on säädetty viranomaistehtäväksi ja käytettäviä perintäkeinoja ovat muun muassa maksukehotuksen lähettäminen sekä tulon ja omaisuuden ulosmittaus. Ulosmitattu omaisuus voidaan myydä. Vuonna 2018 ulosoton perimistulos oli 1 105 miljoonaa euroa. Ulosottolaitoksen määrärahatarpeeseen vaikuttavat keskeisesti ulosottoon saapuvien asioiden ja velallisten määrä ja laatu. Menorakenne muodostuu suurimmalta osin palkkausmenoista. Ulosottomaksuista säädetään asetuksella.

Konkurssiasiamiehen toimisto on konkurssipesien hallinnon valvontaa hoitava virano-

⁸¹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/oikeusapu-talous-ja-velkaneuvonta-seka-yleinen-edunvalvonta-9.2.pdf>

⁸²<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/syyttajalaitos-9.3-1.pdf>

⁸³<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/ulosottolaitos-9.4-1.pdf>

mainen.

Ulosottolaitos⁸³

Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitoksen perustehtävä on yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangais- tusten täytäntöönpano sekä tutkintavankeu- den toimeenpano. Rikosseuraamuslaitoksessa on keskushallintoyksikkö, kolme rikosseuraa- musaluetta, valtakunnallinen täytäntöönpa- noyksikkö ja rikosseuraamusalan koulutuskes- kus. Rikosseuraamusalueilla ovat aluekeskuk- set, arviointikeskukset, vankilat ja yhdyskun- taseuraamustoimistot. Vankiloita on 26 ja yhdyskuntaseuraamustoimistoja 14. Määrä- rahatarpeeseen vaikuttavat keskeisesti toimi- paikkaverkoston laajuus sekä vankien ja yh- dyskuntaseuraamusasiakkaiden määrä. Van- kien määrään vaikuttavat yleinen rikollisuus- kehitys (mukaan lukien uusintarikollisuus) ja erityisesti lainsäädäntötoimet. Vankilukua on pyritty alentamaan lainsäädäntötoimin ja ot- tamalla käyttöön vankeudelle vaihtoehtoi- sia yhteiskunnassa suoritettavia seuraamuk- sia. Rikosseuraamuslaitoksen toimintameno- rakenne jakautuu seuraavasti: henkilöstöme- not 52 %, toimitilamenot 20 % ja muut toi- mintamenot 28 %. Toimitilamenojen osuus on virastojen keskimääräisiä toimitilamenoja selvästi suurempi, sillä vankilaverkosto muo- dostuu erityiskiinteistöistä.

Rikosseuraamuslaitos⁸⁴

Poliisitoimi ja yleinen turvallisuus

Sisäinen turvallisuus sisältää valtion turval- lisuuden ja kansalaisille tarjottavat sisäisen turvallisuuden palvelut. Käytännössä turval- lisuus sisältää muun muassa varautumista ja

valmiussuunnittelua sekä ennaltaehkäisevää toimintaa. Poliisin, suojelupoliisin, Rajavarti- olaitoksen, palo- ja pelastustoimen, hätäkes- kuslaitoksen ja osin Tullin toiminnan tavoit- teen on maan sisäisen turvallisuuden ylläpi- to. Keskeinen sisäisen turvallisuuden väline on niin sanottu PTR-yhteistyö (poliisi, Tul- li, Rajavartiolaitos). Muuttuva turvallisuus- ja toimintaympäristö korostaa rajat ylittävän yhteistyön merkitystä. EU:n sisäisen turval- lisuuden painopisteitä ovat vakava ja järjes- täytynyt rikollisuus, terrorismi ja väkivaltai- nen radikalisoituminen, kyberturvallisuus, ra- jaturvallisuus sekä kriisi- ja katastrofivalmius.

Poliisi

Poliisi turvaa oikeus- ja yhteiskuntajärjestys- tä, ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuut- ta, estää ennalta, paljastaa ja selvittää rikok- sia sekä saattaa ne syyteharkintaan. Poliisi- hallitus johtaa ja ohjaa operatiivista poliisi- toimintaa, ja suoraan sen alaisuudessa toi- mivat poliisilaitokset sekä poliisin valtakun- nalliset yksiköt, joita ovat Keskusrikospoliisi ja Poliisiammattikorkeakoulu. Paikallispoliisi koostuu 11 poliisilaitoksesta.

Suojelupoliisi on hallinnollisesti suoraan sisä- ministeriön alaisuudessa. Suojelupoliisin kes- keisenä tavoitteena on estää ennalta sellaisia tekoja ja hankkeita, jotka voivat vaarantaa kansallista turvallisuutta. Lisäksi virasto tuot- taan ennakoivaa ja merkityksellistä tiedustelu- tietoa valtionjohdon päätöksenteon tueksi ja yhteiskunnan turvallisuuden edistämiseksi.

Poliisin toimintamomentilta (moment- ti 26.10.01) maksetaan poliisin eri menot, mukaan lukien investoinnit ja poliisikoulutus. Momentti on nettobudjetoitu ja sille tulou- tetaan muun muassa lupamaksut. Poliisille

⁸⁴<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/rikosseuraamuslaitos-9.5-1.pdf>

myönnettävän kokonaismäärärahan puitteis-
sa sisäministeriö ja poliisihallitus voivat pit-
kälti kohdentaa myönnetyt määrärahat har-
kintansa mukaan. Maasta poistamis- ja nou-
tokuljetuksia varten on erillinen moment-
ti (26.10.20). Ennen kaikkea poliisin tar-
peita varten rakennetun, mutta myös mui-
den turvallisuusviranomaisten yhteiskäyttöi-
sen, kenttäjohtamisjärjestelmän Kejon meno-
ja varten on ollut erillinen rahoitus (moment-
ti 26.10.21).

Poliisi⁸⁵

Rajavartiolaitos

Rajavartiolaitos toimii sisäisen ja ulkoisen
turvallisuuden alueilla ja on osa Eurooppa-
laista raja- ja merivartiostoa. Suomi kuuluu
Schengen alueeseen. Rajavartiolaitos osal-
listuu PTR-yhteistoimintaan poliisin ja tul-
lin kanssa. Rajavartiolaitoksen organisaatio
muodostuu Rajavartiolaitoksen esikunnasta,
joka on samalla sisäministeriön rajavartio-
osasto, neljästä rajavartiostosta, kahdesta
merivartiostosta, lentotoimintaa toteuttavas-
ta vartiolentolaivueesta sekä Raja- ja meri-
vartiokoulusta. Käytännön operatiivista toi-

mintaa toteuttavat 34 raja- tai merivartioase-
maa, itärajan rajatarkastusasemat sekä Hel-
singin rajatarkastusosasto.

Rajavartiolaitoksen menot rahoitetaan toi-
mintamomentin määrärahoilla sekä in-
vestointimomentin 5-vuotisella siirtomäärä-
rahalla, jolle varataan suurempien investoin-
tien määrärahat sekä valtuudet. Toimintame-
nomomentilta maksetaan myös rajavartijoi-
den koulutus.

Rajavartiolaitos⁸⁶

Pelastustoimi ja hätäkeskuslaitos

Sisäministeriö ohjaa, johtaa ja valvoo pelas-
tustoimea. Pelastusopisto, Hätäkeskuslaitos
ja Palosuojelurahasto ovat valtion vastuulla.
Kunnat ylläpitävät pelastuslaitoksia. Pelas-
tustoimen tehtävistä aiheutuu kunnille noin
420 miljoonan euron vuosittaiset kustannuk-
set. Poikkeuksellisen suuriin pelastustehtävän
kustannuksiin valtio voi lain mukaan myöntää
kunnille harkinnanvaraista avustusta (avus-
tusta ei ole viime vuosina myönnetty) samoin
kuin raskaisiin väestösuojelutoimenpiteisiin.

Pelastustoimi ja hätäkeskuslaitos⁸⁷

⁸⁵<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/poliisi-9.6-1.pdf>

⁸⁶<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/rajavartiolaitos-9.7-1.pdf>

⁸⁷<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/pelastustoimi-ja-hatakeskuslaitos-9.8-1.pdf>

10 Sotilaallinen maanpuolustus ja kriisinhallinta

Kuva: Vastavalo

Puolustuskyvyllä turvataan Suomen itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus, ja sen perustana on toimintaympäristöön suhteutettu valmius ja torjuntakyky. Suomen puolustuskyky muodostuu puolustusjärjestelmän sotilaallisista suorituskyvyistä sekä kansallisesta viranomaisyhteistyöstä ja kansainvälisestä puolustusyhteistyöstä. Ensisijaisena päämääränä on muodostaa ennaltaehkäisevä kynnys sotilaallisen voiman käytölle Suomea vastaan ja sotilaallisella voimankäytöllä uhkaamiselle. Tämä säilyy puolustuksen prioriteettina myös tulevaisuudessa ja se edellyttää puolustusvoimilta todellista suorituskykyä. Kriisinhallinta on turvallisuuspolitiikan keskeinen keino, jolla Suomi osaltaan pyrkii edistämään maailman konfliktialueiden vaukautta.

⁸⁸<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/puolustusvoimien-toimintamenot-10.1-1.pdf>

Puolustusvoimien toimintamenot

Puolustusvoimien tehtävänä on puolustusvoimista annetun lain (551/2007) mukaan Suomen sotilaallinen puolustaminen, muiden viranomaisten tukeminen, kansainvälisen avun antaminen ja muu kansainvälinen toiminta sekä osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Toimintoalueittain tarkasteltuna materiaalin kunnossapito, tilahallinta (mukaan lukien vuokrat) sekä asevelvollisten koulutus ja ylläpito ovat Puolustusvoimien toimintamenojen suurimpia yksittäisiä eriä. Kululajeittain tarkasteltuna henkilöstökulut ovat Puolustusvoimien toimintamenojen suurin erä.

Puolustusvoimien toimintamenot⁸⁸

Puolustusmateriaalihankinnat

Puolustusmateriaali-investointien tarvittavaan tasoon vaikuttavat valittu puolustusratkaisu (sotilaallisen maanpuolustuksen toteuttamisperiaatteet) sekä sen vaatima joukkomäärä ja sotavarustus. Puolustusjärjestelmän pitkäjänteinen ja kustannusrakenteeltaan tasapainoinen ylläpito ja kehittäminen on pyritty turvaamaan kohdentamalla sotilaallisen maanpuolustuksen määrärahoista noin kolmasosa materiaaliin valmiuteen. Materiaalisen valmiuden menoihin kuuluvat momentin 27.10.18 hankintamenot (investoinnit) sekä momentin 27.10.01 kunnossapitomenot ja joukkojen varustamisen menot. Määrä-

rahaan tehdään vuosittain ennakkollinen kustannustason tarkistus, jota tarkistetaan jälkikäteen toteutunutta indeksikehitystä vastaavasti. Puolustusmateriaalihankintoihin sovelletaan lakia julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista (1531/2011).

Vuoden 2017 puolustusselonteko sisältää puolustusjärjestelmän suorituskykyjä koskevat kehittämislinjaukset, mukaan lukien meri- ja ilmavoimien strategiset suorituskykyhankkeet, joiden toimeenpanolla osaltaan varmistetaan, että Suomen puolustuskyky vastaa turvallisuusympäristön vaatimuksiin.

Puolustusmateriaalihankinnat⁸⁹

Kriisinhallinta

Suomi osallistuu aktiivisesti kansainväliseen kriisinhallintaan. Sotilaallisesta kriisinhallinnasta säädetään laissa (211/2006). Osallistuminen palvelee niin vastuunkantoa kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä kuin puolustusvoimien suorituskyvyn

ja valmiuksien kehittämistä. Kansainvälinen kriisinhallinta on tärkeä osa Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Suomi toteuttaa ja edistää kriisinhallinnan kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Keskeistä on turvallisuuden ja vakauden vahvistaminen konfliktialueilla sekä konfliktista kärsivien maiden osaamisen ja kapasiteetin vahvistaminen. Suomi osallistuu tällä hetkellä sotilaalliseen kriisinhallintaan YK-, Nato- ja EU-johtoisissa operaatioissa sekä kansainvälisen ISILin vastaisen koalition operaatioon Irakissa.

Kansainväliseen siviilikriisinhallintaan Suomi osallistuu tavoitteenaan edistää kohdealueiden kehitystä kohti oikeusvaltioperiaatteiden ja ihmisoikeuksien kunnioitusta, demokrati-aa, hyvää hallintoa ja toimivaa kansalaisyhteiskuntaa.

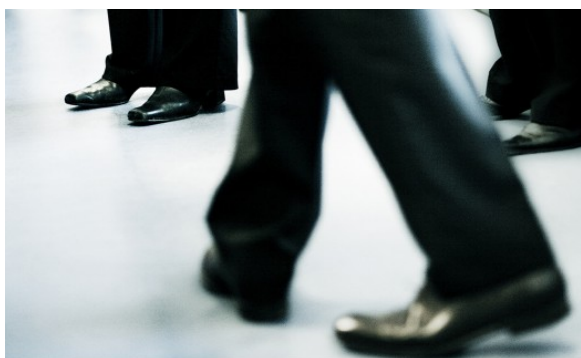
Rauhanvälityksen avulla edistetään kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta ja sääntöperusteista kansainvälistä järjestelmää. Rauhanvälitys ulottuu konfliktinestosta vuoropuhelun kautta rauhanneuvotteluihin.

Kriisinhallinta⁹⁰

⁸⁹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/puolustusmateriaalihankinnat-10.2-1.pdf>

⁹⁰<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/kriisinhallinta-10.3-1.pdf>

11 Ulkoasiainhallinto ja yleinen julkishallinto

Kuva: Mikael Berggard Korila

Ulkosuhteiden hoito, kehitysyhteistyö ja kv-jäsenmaksut

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan yleistavoite on Suomen turvallisuuden ja kansainvälisen vaikutusvallan vahvistaminen sekä maan etujen edistäminen kasvavan kansainvälisen yhteistyön maailmassa. Ulkoasiainhallinnossa hoidetaan ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjaukset. Myös kehityspolitiikka, jonka tavoitteena on tukea kehitysmaiden pyrkimyksiä köyhyyden ja eriarvoisuuden poistamiseksi ja kestävä kehityksen edistämiseksi, on osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeisiin tekijöihin kuuluu aktiivinen toiminta Euroopan unionin (EU) jäsenenä sekä osallistuminen kansainväliseen päätöksentekoon ja toimintaan Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja muiden kansainvälisten järjestöjen kautta. Suomen maksuilla Euroopan unionille rahoitetaan EU:n yhteistä talousarviota. EU-jäsenmaksun lisäksi valtion talousarviosta rahoitetaan muita kansainvälisten järjestöjen, kuten esimerkiksi YK:n jä-

⁹¹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/ulko-ja-turvallisuuspolitiikka-seka-ulkosuhteiden-hoito-11.1-1.pdf>

⁹²<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/kehitysyhteistyö-11.2-1.pdf>

senmaksuja.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä ulkosuhteiden hoito

Ulkoasiainhallinnossa hoidetaan ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjaukset, ulkosuhteiden hoito sekä edustustoissa myös viranomaistehäviä. Edustustot ovat myös muiden hallinnonalojen käytössä. Suomen edustustoverkko muodostuu 89 toimipisteestä ja valtaosa ulkoasiainhallinnon määrärahoista käytetään niissä.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä ulkosuhteiden hoito⁹¹

Kehitysyhteistyö

Kehityspolitiikalla vaikutetaan maailmanlaajuisiin ponnistuksiin äärimmäisen köyhyyden poistamiseksi. Kehityspolitiikka on samalla osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Kehitysyhteistyön määrärahojen osuus oli noin 0,38 % bruttokansantulosta vuonna 2018, ja vuosina 2019–2023 osuus on arviolta keskimäärin noin 0,41 % bruttokansantulosta. Kehitysyhteistyötä tehdään monessa eri muodossa (kahdenvälinen, monenkeskinen, humanitaarinen apu ja niin edelleen).

Kehitysyhteistyö⁹²

EU-jäsenmaksu

Suomen maksuilla Euroopan unionille rahoitetaan EU:n yhteistä talousarviota, josta myönnetään rahoitusta muun muassa maataloustukiin, EU:n aluepolitiikkaan ja tutkimuksen edistämiseen. Suomen rahoitusosuus on noin 1,65 % koko EU:n talousarviosta. Rahoituksen perusteista päätetään EU:n omien varojen päätöksessä, joka on päätetty rahoituskehyskaudelle 2014–2020. Omien varojen päätös perustuu SEUT 311(3) artiklaan ja Euratom-sopimus 106a artiklaan. Neuvosto vahvistaa päätöksen erityistä lainsäätämisyjärjestystä noudattaen ja Euroopan parlamenttia kuultuaan yksimielisesti. Päätös tulee voimaan, kun jäsenvaltiot ovat hyväksyneet sen valtiosääntönsä asettamien vaatimusten mukaisesti. Päätöksen hyväksymisen jälkeen ainoa tapa vaikuttaa Suomen EU-maksuihin tapahtuu vuosittaisen EU-talousarvion hyväksymisen puitteissa, minkä jälkeen menot ovat pakollisia.

EU-jäsenmaksu⁹³

Kv-jäsenmaksut

Alla olevaan taulukkoon on koottu kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut (TA2019), pois lukien toimintamenomomenteilta maksettavat jäsenmaksut sekä EU-maksu.

Kv-jäsenmaksut⁹⁴

Verohallinto, tulli ja valtion vuokrausjärjestelmä

Verohallinnon perustehtävänä on toimittaa verotus ja tilittää verot ja veronluonteiset

maksut veronsaajille siten, että veronsaajat saavat verotulonsa oikeanmääräisinä ja oikea-aikaisesti. EU:n jäsenmaana Suomi kuuluu tulliliittoon, jolla on yhteinen kauppapolitiikka, jota Tulli toimeenpääsee osana EU:n tullihallintoa soveltaessaan EU:n tullilainsäädäntöä.

Senaatti-kiinteistöt hallinnoi merkittävää osaa valtion omistamia, valtion virastojen ja laitosten käytössä olevia toimitiloja; näiden vuokrauksessa siirryttiin vuoden 2016 alusta lukien omakustannusperusteisesti hinnoiteltuihin vuokriin.

Verohallinto ja tulli

Verohallinnon tehtävänä on verotuksen toimittaminen, verovalvonta, verojen ja maksujen kanto, perintä ja tilitys sekä veronsaajien oikeudenvallonta. Verohallinnon tehtävänä on lisäksi ylläpitää kansallisen tulorekisterin rekisteripalveluita. Verohallinnon palveluksessa on yhteensä noin 4980 henkilötyövuotta.

Tulli huolehtii tulliselvityksestä ja -verotuksesta, maahantuonnin valmiste- ja arvonlisäverotuksesta siltä osin kuin on kyse rekisteröimättömistä verovelvollisista, maahan tuotavien ja maasta vietävien tavaroiden ja ulkomaanliikenteen tulli- ja verovalvonnasta, tullirikosten estämisestä ja paljastamisesta sekä muista tullitoimenpiteistä. Lisäksi Tulli huolehtii ulkomaankaupan tilastoinnista, muusta toimialaansa liittyvästä tilastoinnista sekä tehtävissään tarvitsemistaan laboratorio-tutkimuksista. Tullin palveluksessa työskentelee noin 1 860 henkilötyövuotta.

Verohallinto ja tulli⁹⁵

⁹³<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/EU-jasenmaksu-11.3-1.pdf>

⁹⁴<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/kv-jasenmaksut-11.4-1.pdf>

⁹⁵<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/verohallinto-ja-tulli-11.5-1.pdf>

Valtion vuokrajärjestelmä

Liikelaitoslain mukaisena valtion liikelaitoksena toimii valtiovarainministeriön hallinnonalalla Senaatti-kiinteistöt, jonka tehtävänä on tuottaa tilapalveluja ja niihin välittömästi liittyviä muita palveluja virastoille, laitoksille ja yksiköille sekä huolehtia hallinnassaan olevasta valtion kiinteistövarallisuudesta.

Valtion uusi vuokrajärjestelmä otettiin käyttöön vuoden 2016 alusta, jonka mukaisesti Senaatti-kiinteistöjen vuokralaisena ole-

vien valtion virastojen ja laitosten vuokrat määräytyvät omakustannusperiaatteen pohjalta. Vuokrasopimusten joustavuutta on lisätty helpottamalla virastojen ja laitosten irtautumista tarpeettomista valtion omistamista tiloista. Senaatti-kiinteistöt toimii valtion ainoana tilanhankintayksikkönä, jonka kautta tilat vuokrataan joko valtion tai ulkopuolisen vuokranantajan tiloista. Senaatti-kiinteistöt voi näin tehokkaammin tarjota ratkaisuja eri virastojen tilatarpeisiin ja myydä valtiolle tarpeetonta tilaa.

Valtion vuokrajärjestelmä⁹⁶

⁹⁶<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/valtion-vuokrajarjestelma-11.6.pdf>

12 Verotuet

Seuraavassa esitetään menokartoitushankkeeseen valitut verotuet. Mukaan tarkasteluun on otettu yli 50 miljoonan euron veromenetyksen aiheuttavat verotuet. Mukana tarkastelussa on myös joitakin sellaisia verotuksia, joiden arvo on alle 50 miljoonaa euroa tai sitä ei ole voitu laskea, mutta joiden raportointia menokartoitushankkeen yhteydessä pidetään hyödyllisenä.

Useaan toiminta-alueeseen kohdistuvat verotukikokonaisuudet

Arvonlisäverotuksen alennetut verokannat

Arvonlisäverotuksen alennetuilla verokannoilla on muun muassa elinkeinopoliittisia tavoitteita (ruoan ja ravintolaruoan alennetut arvonlisäverokannat), kulttuuripoliittisia tavoitteita (kirjat, kulttuuritapahtumat, sanomalehdet), sekä liikenne- ja sosiaalipoliittisia tavoitteita (henkilökuljetukset, lääkkeet). Alennetuilla arvonlisäverokannoilla pyritään

tukemaan haluttuja hyödykkeitä alentamalla niiden markkinahintaa ja näin ollen tarjoten paitsi kannustin näiden hyödykkeiden kuluttamiseen myös niiden tuottamiseen. Arvonlisäverotuksessa normiksi on katsottu yleinen verokanta (24 % vuonna 2019), ja verotueksi yleisen verokannan ja alennetun verokannan erotus. Alennetuista verokannoista aiheutuvan verotuen arvioitu yhteismäärä on 2 943 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Arvonlisäverotuksen alennetut verokannat⁹⁷

Irtaimen käyttöomaisuuden hankintamenon jaksottaminen

Irtaimen käyttöomaisuuden hankintamenon poistojärjestelmään sisältyvän verotuen tavoitteena on yritysten ja maatalojen kannustaminen investointeihin ja kasvuun. Verotukea aiheuttavat säännökset sallivat hankintamenon vähentämisen etupainotteisesti ja poistojen tekemisen yhtenä eränä menojäännöksestä, minkä johdosta kyseessä on verotuki siltä osin kuin verotuksen poistot ylittävät teknistaloudellisen kulumisen mukaiset poistot. Verotukea muodostuu myös siitä, että irtaimen käyttöomaisuuden luovutushintoja ei lueta verotuksessa suoraan tuloksi, vaan ne tuloutetaan epäsuorasti vähentämällä ne menojäännöksestä. Irtaimen käyttöomaisuuden hankintamenon poistojärjestelmään sisältyvän verotuen yhteismääräksi arvioidaan 706 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Irtaimen käyttöomaisuuden hankinta-

⁹⁷<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/arvonlisaverotuksen-alennetut-verokannat-12.1.pdf>

menon jaksottaminen⁹⁸

Teollisuuden ja kasvihuoneiden alennettu sähköverokanta; Konesalien alempi sähköverokanta; Maatalouden energiaveron palautus; Energiaintensiivisten yritysten veronpalautus

Verotukien tavoitteena on vientiteollisuuden sekä kotimaisten tuottajien kansainvälisen kilpailukyvyyn ylläpitäminen. Sähköveron osalta normiksi on katsottu ylempi verokannoista, ja verotueksi näiden kahden sähköverokannan erotus. Energiaintensiivisten yritysten veronpalautus sekä maatalouden energiaveron palautus ovat molemmat katsottu kokonaisuudessaan verotueksi. Verotukien yhteismääräksi arvioidaan 878 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Teollisuuden ja kasvihuoneiden alennettu sähköverokanta⁹⁹

Teollisuuden ja elinkeinojen verotuet

Voitonjaon verotuet

Voitonjaon verotukien tavoitteina ovat yrityksen jakamaan voittoon kohdistuvan verotuksen huojentaminen; investointeihin, yrittäjyyteen ja oman pääoman kasvattamiseen kannustaminen; vieraan pääoman rahoituksen saannin edellytysten parantaminen sekä yhtiömuotojen välisestä veroneutraliteetista

⁹⁸<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/irtaimen-kayttoomaisuuden-hankintamenon-jaksottaminen-12.2.pdf>

⁹⁹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/teollisuuden-ja-kasvihuoneiden-alennettu-sahkoverokanta-Konesalien-alempi-sahkoverokanta-Maatalouden-energiaveron-palautus-Energiaintensiivisten-yritysten-12.3.pdf>

¹⁰⁰<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/voitonjaon-verotuet-12.4.pdf>

¹⁰¹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/kayttoomaisuuteen-kuuluvien-osakkeiden-luovutusvoiton-verovapaus-ja-luovutustappion-vahennyskelvottomuus-12.5.pdf>

huolehtiminen. Voitonjaon verotuet aiheutuvat tietyistä luonnollisen henkilön listaamattomasta yhtiöstä saaman osingon verotuksessa, elinkeinoyhtymän verotuksessa ja verotusyhtymän verotuksessa sovellettavista, voitonjaon verotuksen perusrakenteesta poikkeavista säännöksistä. Säännöksiin sisältyvän verotuen yhteismääräksi arvioidaan noin 455 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Voitonjaon verotuet¹⁰⁰

Käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutusvoiton verovapaus ja luovutustappion vähennyskelvottomuus

Käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutusvoiton verovapauden ja luovutustappion vähennyskelvottomuuden tavoitteina ovat verojärjestelmän kilpailukyvyyn turvaaminen suurille kansainvälisesti toimiville yrityksille, veroharmonisointi EU-maiden kanssa sekä ketjuverotuksen estäminen. Verovapaus poikkeaa pääsäännöstä, jonka mukaan luovutusvoitot ovat veronalaista tuloa (ja symmetrisesti luovutustappiot vähennyskelpoista menoa), ja aiheuttaa tämän takia verotukea. Verotuen suuruudeksi arvioidaan 331 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutusvoiton verovapaus ja luovutustappion vähennyskelvottomuus¹⁰¹

Koulutusvähennys

Koulutusvähennys on työntekijöiden koulutukseen perustuva lisävähennys, jonka työnantaja saa tehdä elinkeinoverotuksessa tai maatalouden verotuksessa. Lisävähennyksen tavoitteena on kannustaa työnantajaa lisäämään työntekijöiden koulutuksen määrää. Verotuen määräksi arvioidaan 12 miljoonaa euroa vuonna 2019.

Koulutusvähennys¹⁰²

Listattujen arvopaperien luovutuksen varainsiirtoverovapaus

Varainsiirtoverovapauden alkuperäisenä tavoitteena oli tukea kotimaisten yritysten pääomanhankintaa. Verotuen määräksi arvioidaan 2 000 miljoonaa euroa vuositasolla 2019 (karkea arvio).

Listattujen arvopaperien luovutuksen varainsiirtoverovapaus¹⁰³

ALV-velvollisuuden alarajaan liittyvä huojennus

Pienyritysten kasvumahdollisuuksien edistämiseksi verovelvollisuuden alarajaan liitettiin vuonna 2004 asteittainen verohuojennus. Huojennus myönnetään, kun liikevaihto on alle 30 000 euroa. Alle 10 000 euron liikevaihdon yritysten ei tarvitse rekisteröityä lainkaan arvonlisäverovelvollisiksi, mutta vapaaehtoisesti rekisteröityneille yrityksille

huojennus myönnetään. Alarajahuojennuksen kustannuksen suuruudeksi arvioidaan 55 miljoonaa euroa vuonna 2019.

ALV-velvollisuuden alarajaan liittyvä huojennus¹⁰⁴

Pienpanimoiden verohuojennus

Verotuen tavoitteena on ollut tukea oluen pientuotantoa, koska pientuotannon tuotantomäärään suhteutettujen tuotantokustannusten on katsottu olevan suurempia kuin suurilla panimoilla. Verotueksi on määriteltä pienpanimoiden alennettu verotaso verrattuna oluen yleiseen verotasoon. Verotuen määräksi arvioidaan 13 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Pienpanimoiden verohuojennus¹⁰⁵

Yrittäjävähennys

Luonnollisen henkilön tai kuolinpesän tulona verotettavasta verovuoden elinkeinotoiminnan, maatalouden, metsätalouden ja porotalouden tulosta vähennetään yrittäjävähennyksenä viisi prosenttia. Vähennyksen tavoitteena on yritystoiminnan harjoittamisen kannustaminen. Verotuen määräksi arvioidaan 130 miljoonaa euroa vuonna 2019.

Yrittäjävähennys¹⁰⁶

¹⁰²<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/koulutusvahennys-12.6.pdf>

¹⁰³<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/listattujen-arvopaperien-luovutuksen-varainsiirtoverovapaus-12.7.pdf>

¹⁰⁴<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/alv-velvollisuuden-alarajaan-liittyva-huojennus-12.8.pdf>

¹⁰⁵<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/pienpanimoiden-verohuojennus-12.9.pdf>

¹⁰⁶<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/yrittajavahennys-12.10.pdf>

Maa- ja metsätalouden verotuet

Maa- ja metsätalouden verotukia on menokartoituksessa mukana 3 kappaletta. Ne sisältyvät usean toiminta-alueen verotukia sisältyviin kokonaisuuksiin.

- Irtaimen käyttöomaisuuden hankintamenon jaksottaminen MVL 8 § 4 (Irtaimen käyttöomaisuuden hankintamenon jaksottaminen)
- Tuotannolliset korotetut poistot (30.11.2012/699/2012) ja niiden jatko 2015–2016 (Irtaimen käyttöomaisuuden hankintamenon jaksottaminen)
- Maatalouden energiaveron palautus, L 603/2006, 4 § (Teollisuuden ja kasvihuoneiden alennettu sähköverokanta; Konesalien alempi sähköverokanta; Maatalouden energiaveron palautus; Energiaintensiivisten yritysten veronpalautus).

Liikenteen verotuet

Asunnon ja työpaikan väliset matkakustannukset

Matkakuluvähennyksen tarkoituksena on työntekijöiden liikkuvuutta tukemalla edistää työn tarjontaa ja työllisyyttä. Työsuhdematkalipun tavoitteena on kannustaa oman auton käyttäjiä siirtymään julkisen liikenteen käyttäjiksi. Työsuhdematkalippu on asunnon ja työpaikan välisiin matkakustannuksiin liit-

tyvä luontoisetu, josta säädetään tuloverolain 64 §:n 2 momentissa. Verotukiselvityksessä matkakuluvähennystä ei katsota verotueksi, vaan sen katsotaan kuuluvan luonnolliisiin vähennyksiin. Matkakuluvähennyksestä aiheutuvan veromenetyksen suuruudeksi arvioidaan 635 miljoonaa euroa vuositasolla 2019. Työsuhdematkalipulle ei pystytä esittämään arviota.

Asunnon ja työpaikan väliset matkakustannukset¹⁰⁷

Dieselin normia alempi verokanta; Liikenteeseen käytetyn maakaasun normia alempi verokanta; Liikenteeseen käytetyn sähkön normia alempi verokanta; Biokaasun verottomuus; Henkilö- ja pakettiautojen ajoneuvoveron käyttövoimavero

Dieselöljyn ja sitä korvaavien biopolttoaineiden, maakaasun, biokaasun ja sähkön valmisteverotus on alempaa kuin liikenteen polttoaineiden verorakenne edellyttää ja siten niille katsotaan syntyväksi verotukea. Alemmista verokannoista aiheutuvien verotukien suuruudeksi arvioidaan noin 772 miljoonaa euroa vuonna 2019. Muuta kuin moottoribensiiniä käyttäviltä henkilöautoilta kannetaan verotuen kompensoimiseksi ajoneuvoveron käyttövoimaveroa, jolloin niille ei ole katsottu syntyvän keskimäärin verotukea. Ajoneuvoveron käyttövoimaverosta aiheutuvan verosanktion suuruudeksi arvioidaan 350 miljoonaa euroa.

Dieselin normia alempi verokanta ja

¹⁰⁷<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/asunnon-ja-tyopaikan-valiset-matkakustannukset-12.12.pdf>

¹⁰⁸<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/dieselin-normia-alempi-verokanta-liikenteeseen-kaetytyn-maakaasun-normia-alempi-verokanta-liikenteeseen-kaetytyn-sahkon-normia-alempi-verokanta-biokaasun-12.13.pdf>

henkilö- ja pakettiautojen ajoneuvoveron käyttövoimavero¹⁰⁸

Työkoneissa käytetyn kevyen polttoaineen normia alempi verokanta

Verotuen tavoitteena on tukea paljon työkoneita hyödyntäviä aloja, kuten tietöitä, rakentamista ja maatalous- ja metsätyötä pienentämällä työkoneiden käyttökustannuksia. Verotueksi on määritelty työkoneiden polttoaineiden verotaso verrattuna liikenteen poltonesteiden verotasoon. Verotuen määräksi arvioidaan 422 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Työkoneissa käytetyn kevyen polttoaineen normia alempi verokanta¹⁰⁹

Matkailuautojen verotuet

Verotuen tavoitteena on ollut tukea matkailuautojen hankintaa ja käyttöä. Matkailuautojen autoverotuen määräksi arvioidaan 52 miljoonaa euroa vuositasolla 2019. Ajoneuvoverotuksessa matkailuautojen sanktioluonteinen käyttövoimaverorasitus on 17 miljoonaa euroa pienempi kuin se olisi henkilöautojen veroperusteiden mukaisesti.

Matkailuautojen verotuet¹¹⁰

¹⁰⁹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/tyokoneissa-kaytetyn-kevyen-polttoaineen-normia-alempi-verokanta-12.14.pdf>

¹¹⁰<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/matkailuautojen-verotuet-12.15.pdf>

¹¹¹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/asuntolainan-korkovahennys-12.16.pdf>

¹¹²<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/omasta-asunnosta-saadun-myyntivoiton-verottomuus-12.17.pdf>

Asumisen ja ympäristön verotuet

Asuntolainan korkovähennys

Asuntolainan korkovähennys on omistusasumisen verotuki. Asuntolainan koroista 25 % (vuonna 2019) on vähennyskelpoista, kun velka kohdistuu verovelvollisen tai hänen perheensä vakituisen asunnon hankkimiseen tai peruskorjaukseen. Verotuen määräksi arvioidaan 190 miljoonaa euroa vuositasolla 2019. Asuntolainan korkovähennystä on vähennetty asteittain 100 %:sta 25 %:iin vuosina 2012–2019.

Asuntolainan korkovähennys¹¹¹

Omasta asunnosta saadun myyntivoiton verottomuus

Omasta asunnosta saadun myyntivoiton verottomuuden tavoitteena on tukea omistusasumista ja estää asunnon vaihtamiseen liittyvää lukkiutumisvaikutusta. Omasta asunnosta saatu myyntivoitto on verotonta, mikäli verovelvollinen on asunut asunnossa vähintään kaksi vuotta. Verotuen määräksi arvioidaan 1 400 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Omasta asunnosta saadun myyntivoiton verottomuus¹¹²

Ensiasunnon ostajan varainsiirtoverovapaus ja korotettu alijäämähyvitys

Ensiasunnon ostajan varainsiirtoverovapauden sekä korotetun alijäämähyvityksen tavoitteena on tukea nuorten ensiasunnon hankkijoiden asunnonhankintaa. Niistä aiheutuvan verotuen yhteismääräksi arvioidaan 100 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Ensiasunnon ostajan varainsiirtoverovapaus sekä korotettu alijäämähyvitys¹¹³

Vakituisten asuinrakennusten alennettu kiinteistöveroprosentti

Veroprosenttien eriyttäminen antaa kunnille mahdollisuuden kerryttää verotuloja kasvatamatta samalla liiallisesti asumiskustannuksia. Verotukea aiheutuu yleistä kiinteistöveroprosenttia alemmasta prosentista. Verotuen suuruudeksi arvioidaan 733 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Vakituisten asuinrakennusten alennettu kiinteistöveroprosentti¹¹⁴

Maa- ja metsätalousmaan verovapaus kiinteistöverotuksessa

Verovapaus perustuu kiinteistöverolakia säädettäessä tehtyyn poliittiseen päätökseen. Kiinteistöverolla korvatuista veroista maa- ja metsätalousmaahan kohdistui vain manttaalimaksu. Maa- ja metsätalousmaan verova-

paus on ainoa merkittävä poikkeus muutoin laajaan veropohjaan perustuvassa kiinteistöverotuksessa. Verotuen määräksi arvioidaan 141 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Maa- ja metsätalousmaan verovapaus kiinteistöverotuksessa¹¹⁵

Opetuksen, tieteen ja kulttuurin verotuet

Stipendien ja vastaavien verovapaus

Stipendien ja vastaavien verovapauden tavoitteena on kulttuuri- ja urheilutoiminnan tukeminen. Tämä poikkeaa verotuksen normista, jonka mukaan saatu tulo on lähtökohdaisesti veronalaista. Stipendien ja vastaavien verovapaudesta aiheutuvan verotuen yhteismääräksi arvioidaan 65 miljoonaa euroa.

Stipendien ja vastaavien verovapaus¹¹⁶

Yleishyödyllisten yhteisöjen verovapaus

Yleishyödyllisten yhteisöjen verovapauden tavoitteena on tukea yleishyödyllisten yhteisöjen toimintaa. Yleishyödyllisten yhteisöjen verovapaus poikkeaa verotuksen normista, jonka mukaan saatu tulo on lähtökohtaisesti veronalaista. Verotuen määrälle ei pystytä esittämään arviota.

Yleishyödyllisten yhteisöjen verova-

¹¹³<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/ensiasunnon-ostajan-varainsiirtoverovapaus-ja-korotettu-alijaamahyvitys-12.18.pdf>

¹¹⁴<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/vakituisten-asuinrakennusten-alennettu-kiinteistoveroprosentti-12.19.pdf>

¹¹⁵<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/maa-ja-metsatalousmaan-verovapaus-kiinteistoverotuksessa-12.11.pdf>

¹¹⁶<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/stipendien-ja-vastaavien-verovapaus-12.20.pdf>

Yleishyödyllisten yhteisöjen verovapaus¹¹⁷

Terveydenhuollon verotuet

Terveydenhuollon verotukia on menokartoituksessa mukana yksi kappale, Lääkkeiden alennettu ALV-kanta (10 %). Verotuki sisältyy arvonlisäverotuksen alennettujen verokantojen verotukikokonaisuuteen.

Katso myös Sairausvakuutukset osana terveydenhuoltoa¹¹⁸

Sosiaaliturvan verotuet

Pakolliset vakuutusmaksut

Verovelvollisella on oikeus vähentää puhtaasta ansiotulostaan lakisääteinen työntekijän eläkemaksu, työttömyysvakuutusmaksu ja sairausvakuutuksen päivärahamaksu sekä omasta ja puolisonsa pakollisesta eläkevakuutuksesta suorittamansa maksut. Yllä mainittujen maksujen ei katsota olevan normin mukaisia tulonhankkimisesta aiheutuvia menoja, joten niiden vähennyskelpoisuudesta aiheutuu verotukea. Verotuen määräksi arvioidaan 4 010 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Pakolliset vakuutusmaksut¹¹⁹

¹¹⁷<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/yleishyodyllisten-yhteisöjen-verovapaus-12.21.pdf>

¹¹⁸<http://verkkojulkaisut.vm.fi/zine/145/article-20364>

¹¹⁹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/pakolliset-vakuutusmaksut-12.22.pdf>

¹²⁰<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/vapaaehtoisten-yksilöllisten-eläkevakuutusten-ja-pitkäaikaissaastamissopimuksen-maksujen-vähennyskelpoisuus-12.23.pdf>

¹²¹<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/eraat-verovapaat-sosiaalietuudet-12.24.pdf>

Vapaaehtoisten yksilöllisten eläkevakuutusten ja pitkäaikaissaastamissopimuksen maksujen vähennyskelpoisuus

Järjestelmän tavoitteena on tarjota keino täydentää lakisääteistä eläketurvaa vapaaehtoisin järjestelyin siten, että se ei kuitenkaan kannusta ennenaikaiseen eläköitymiseen. Maksut eivät ole verotuksen normin mukaista tulonhankkimisesta aiheutuvaa menoa, minkä takia niiden vähennyskelpoisuudesta aiheutuu verotukea. Verotuen määräksi arvioidaan 85 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Vapaaehtoisten yksilöllisten eläkevakuutusten ja pitkäaikaissaastamissopimuksen maksujen vähennyskelpoisuus¹²⁰

Eräät verovapaat sosiaalietuudet

Tietyt sosiaalietuudet on säädetty verovapaiksi, koska ne kuuluvat vähimmäisturvan piiriin tai ovat elatusvelvollisuuteen perustuvia kotitalouksien välisiä tulonsiirtoja. Etuuk-sien verovapaus kuitenkin poikkeaa verotuksen normista, jonka mukaan kotitalouksille maksetut sosiaalietuudet ja toiselta kotitaloudelta saatu tulo ovat veronalaista tuloa. Verovapaista sosiaalietuuksista aiheutuvan verotuen määräksi arvioidaan 1 060 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Eräät verovapaat sosiaalietuudet¹²¹

Eläketulovähennys

Eläketulovähennykset ovat osa verojärjestelmän rakennetta, jolla asetetaan eläketulon veroastetta sekä progressiota ja määritetään samalla eläkkeensaajalle käteen jäävän eläketulon määrää. Verotuen määräksi arvioidaan 1 875 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Eläketulovähennys¹²²

Lapsilisien verovapaus

Lapsilisien tarkoituksena on perhekustannusten tasaaminen lapsiperheiden ja lapsettomien perheiden välillä, eli lapsista aiheutuvien lisäkustannusten kattaminen. Lapsilisien verovapaus poikkeaa henkilöverotuksen yleisperiaatteesta, jonka mukaan kotitalouksille maksetut sosiaalietuudet ovat veronalaista tuloa. Verotuen määräksi arvioidaan 500 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Lapsilisien verovapaus¹²³

Lapsivähennys

Määräaikaisen lapsivähennyksen (2015–2017) tavoitteena on lapsilisien leikkauksen kompensointi pieni- ja keskituloisille lapsiperheille verojärjestelmän kautta. Lapsivähennys vähennetään siirtymäkauden ajan sellaisen verovelvollisen verosta, jolla on verovuoden päättyessä huollettavanaan alaikäinen lapsi. Koska kyse on valtion lapsiperheille suunnattujen määrärahojen leikkaamisen kompensoinnista verojärjestelmän muutok-

sella, lapsivähennys aiheuttaa verotukea. Verotuen määräksi arvioidaan 0 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Lapsivähennys¹²⁴

Muut verotuet (ei ryhmiteltävissä toiminta-alueisiin)

Työtulovähennys ja ansiotulovähennys

Valtionverotuksen työtulovähennyksen ja kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen tarkoituksena on työllisyyden tukeminen työn tarjontaa lisäämällä. Samalla ne ovat osa verojärjestelmän rakennetta, jolla säädetään työn verotuksen tasoa ja progressiota. Vähennyksistä aiheutuvan verotuen yhteismääräksi arvioidaan 4 645 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Työtulovähennys ja ansiotulovähennys¹²⁵

Työmarkkinajärjestöjen jäsen- ja kassamaksut

Verovelvollinen saa vähentää palkkatulostaan työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksut ja työttömyyskassamaksut. Maksut eivät ole verotuksen normin mukaista tulonhankkimisesta aiheutuvaa menoa, minkä takia niiden vähennyskelpoisuudesta aiheutuu verotukea. Verotuen määräksi arvioidaan 205 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

¹²²<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/elaketulovahennys-12.25.pdf>

¹²³<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/lapsilisien-verovapaus-12.26.pdf>

¹²⁴<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/lapsivahennys-12.27.pdf>

¹²⁵<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/tyotulovahennys-ja-ansiotulovahennys-12.28.pdf>

¹²⁶<https://verkkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/tyomarkkinajarjestojen-jasen-ja-kassamaksut-12.29.pdf>

Työmarkkinajärjestöjen jäsen- ja kassamaksut¹²⁶

Kotitalousvähennys

Kotitalousvähennyksen tavoitteena on työllisyyden tukeminen ja harmaan talouden torjuminen. Kotitalousvähennykseen oikeuttava työkorvaus ei ole tulon hankkimisesta aiheutunutta menoa, joten verojärjestelmän yleisperiaatteen mukaisesti sen vähennyskelpoisuudesta aiheutuu verotukea. Verotuen määräksi arvioidaan 430 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Kotitalousvähennys¹²⁷

Perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennus

Huojennuksen tavoitteena on se, ettei verotuksella aiheutettaisi esteitä yritys- tai muun elinkeinotoiminnan jatkumiselle ja sii-

hen liittyvien työpaikkojen säilymiselle. Verotukea aiheutuu sukupolvenvaihdoshuojennukseen sisältyvästä varojen aliarvostamisesta ja maksuaikahuojennuksesta. Lisäksi niin sanottuihin lahjanluonteisiin kauppoihin liittyy erityishuojennus. Sukupolvenvaihdoshuojennuksesta aiheutuvan verotuen yhteismääräksi arvioidaan 141 miljoonaa euroa vuositasolla 2019.

Perintö- ja lahjaverolain sukupolvenvaihdoshuojennus¹²⁸

Yhdistetyn sähkön ja lämmön tuotannon energiasäلتöveron alennus; Turpeen normia alempi verokanta; Puupohjaisten polttoaineiden verottomuus

Yhdistetyn sähkön ja lämmön tuotannon energiasäلتöveron alennus; Turpeen normia alempi verokanta; Puupohjaisten polttoaineiden verottomuus¹²⁹

¹²⁷<https://verkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/kotitalousvahennys-12.30.pdf>

¹²⁸<https://verkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/perinto-ja-lahjaverolain-sukupolvenvaihdoshuojennus-12.31.pdf>

¹²⁹<https://verkojulkaisut.vm.fi/wp-content/uploads/2015/04/yhdistetyn-sahkon-ja-lammon-tuotannon-verotuki-turpeen-normia-alempi-verokanta-ja-puupohjaisten-polttoaineiden-verottomuus-12.32.pdf>

Lukuohjeet ja tulostusversio

Lukuohjeet

Tämä digitaalinen julkaisu on luettavissa kaikilla päätelaitteilla niiden käyttöjärjestelmästä tai näytön koosta riippumatta (tietokoneet, tablet-laitteet, älypuhelimet ja tv-vastaanottimet joissa on nettiselain). Julkaisun sisältö skaalautuu automaattisesti kulloinkin käytössä olevalle näyttökoolle. Julkaisu sisältää linkkejä. Saat suurennettua kuvat klikkaamalla niitä.

Jos katsot julkaisua tietokoneellasi, voit helposti siirtyä sivulta toiselle näppäimistön nuolinäppäimillä ja kosketusnäytöllisellä laitteella vastaavasti pyyhkäisemällä kuvaruutua oikealle tai vasemmalle.

Lisätietoja ja palaute

LISÄTIETOJA

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 160 01
Telefaksi 09 160 33123
www.vm.fi

Menokartoitus 2019

Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2019:34
ISSN 1797-9714 (zine)
ISBN 978-952-367-016-7 (zine)

Palaute

Voit lähettää julkaisusta kysymyksiä tai palautetta osoitteeseen
julkaisutuotanto@vnk.fi